

Kristina Miočić
Zadar

ROMANIZMI U KUHINJSKOM I KULINARSKOM LEKSIKU RAŽANAČKOG KRAJA

UDK: 811.163.42'282(497.5 Ražanac)
811.163.42'373.45 : 811.13
811.163.42'373.613 : 811.13

Rukopis primljen za tisak 31. 07. 2011.

Izvorni znanstveni članak
Original scientific paper

Svrha ovog rada bila je prikupiti i istražiti romanizme s područja kuhinje i kulinarnstva u govoru ražanačkog kraja, te ih objaviti na jednome mjestu. Razlog za takvo istraživanje leži u potrebi da se utvrdi postojeće stanje u vremenu globalizacijskih procesa, te da se uspoređi s romanizmima u drugim (uglavnom otočnim) govorima zadarskog područja. Terenskim istraživanjem prikupljena su 133 romanizma koji su zatim etimološki obrađeni. Rad se osvrće i na povijest ovoga kraja, kao i na osnove ražanačkoga govora.

***Ključne riječi:** romanizmi; Ražanac; etimologije; kuhinja; kulinarnstvo; štokavska ikavica.*

1. UVOD

Područje općine Ražanac nalazi se na sjevernom kraju Zadarske županije i graniči sa susjednim općinama: Vrsi, Posedarje, te s otokom Pagom, a Podvelebitski ga kanal dijeli od područja općine Starigrad Paklenica. Općini Ražanac administrativno pripada samo mjesto Ražanac, te sela: Radovin, Jovići, Rtina, Ljubač, Ljubački Stanovi, Podvršje i Kr-

neza. Prema podacima iz popisa stanovništva 2001. godine, općina broji 3107 stanovnika¹ i poput većine manjih priobalnih općina svoje gospodarstvo uglavnom zasniva na bogatoj turističkoj ponudi. Dobro je prometno povezana sa svim krajevima Hrvatske zahvaljujući cestovnim dionicama Zadar – Pag i Ražanac – čvor Posedarje gdje je ulaz na autocestu A1.

Ovo je područje još od antike bilo naseljeno starim Rimljanima, no čak i kad su se u ranom srednjem vijeku ovamo doselili Hrvati i potisnuli romansko stanovništvo, dalmatski leksik se zadržao. Od godine 1000. pa kroz slijedeća tri i pol stoljeća ovim su područjem vladali Mlečani, kao i nakon što su 1409. godine kupili Dalmaciju od Ladislava Napuljskog (s povremenim turskim upadima), sve do konačnog pada Serenissime 1797. godine. No odlazak mletačke vlasti nije prekinuo kontinuitet mletačkog i talijanskog jezika jer su ih obje austrijske uprave nastavile upotrebljavati. U XIX. stoljeću raste i utjecaj tršćanskog, s obzirom na to da se Trst razvija kao važno trgovinsko i prometno središte. To je i razdoblje kad mnogi stanovnici ovog kraja odlaze na brodove u potrazi za egzistencijom, te donose jezične i kulinarske novosti s Apeninskog poluotoka.

Romanizmi u govoru ražanačkog kraja nisu sustavno istraživani, pa tako ni oni vezani za kuhinju i kulinarstvo, iako istraživanje romanizama s tog područja na hrvatskoj obali nije novost.² Razlog za to vjerojatno leži u činjenici da se radi o jednoj manjoj hrvatskoj općini. Posljednjih godina ražanački su govor u svojim radovima istražili i obradili Josip Lisac i Josip Miletić³, no stranim elementima u tom govoru, kao i cjelokupnoj toponimiji, tek predstoji istraživanje i analiza.

2. POVIJEST RAŽANAČKOG KRAJA

Ražanačko područje bilo je naseljeno tijekom svih povijesnih razdoblja. Materijalni ostatci pokazuju kako se život ovdje odvijao još u vrijeme paleolitika (prije otprilike 100.000 godina), a zatim i kroz druga predrimska razdoblja: mlađe kameno, bakreno, željezno. U rimsko doba (2000. – 1500. g. pr. Kr.) rimski su posjednici na širem području Ražanca podigli brojne gospodarske zgrade (*villae rusticae*).

U ranom srednjem vijeku na ovaj se prostor doseljavaju Hrvati. Nakon brojnih ratova koji su uslijedili, trajno se naseljavaju i preuzimaju dominantnu ulogu od dotadašnjega romanskog stanovništva. To je vrijeme kad se ime Ražanac prvi put spominje u pisanim izvorima (1332.). Također, u tom se razdoblju, uz sam Ražanac, razvija i nekoliko okolnih sela i zaselaka koji danas čine općinu Ražanac.

Iako je turska opasnost ovim krajevima zaprijetila još početkom XV. stoljeća, najveća pustošenja i egzoduse stanovništva izazvali su tursko-mletački ratovi koji su trajali kroz XVI. i XVII. stoljeće. U tom se razdoblju i srednjovjekovni Ražanac, koji je dotad bio

¹ U trenutku dovršetka ovog rada potpuni službeni podatci iz popisa stanovništva 2011. godine još nisu bili dostupni.

² Usp.: Gačić (2004), Spicijarić (2009), Šimunković – Kezić (2004), Vodanović (2004).

³ Vidi: Lisac (2004), Miletić (2008).

smješten oko 2 km južnije, premjestio na današnji položaj, budući da su Mlečani, zbog obrane Velebitskog kanala od Turaka, na tome mjestu izgradili utvrde.

Razdoblje nakon prestanka turske opasnosti i povlačenja Turaka iz hrvatskih krajeva obilježila je mletačka (do 1797.), prva austrijska (1797.-1806.), francuska (1806.-1813.) i druga austrijska (1813.-1918.) uprava. Nakon dvaju svjetskih ratova Ražanac je postao dijelom SFRJ. Nažalost, to je vrijeme loše gospodarske situacije i istovremenog razvoja industrije u velikim gradovima, pa je ovaj prostor, kao uostalom i mnoge druge krajeve, stanovništvo napustilo u potrazi za egzistencijom te se odselilo u veća središta, poput Rijeke, a mnogi su svoj kruh potražili na brodovima ili u inozemstvu. U Domovinskom ratu u Ražancu je odbijen srpski napad i zauzimanje Paškog mosta. U novom tisućljeću Ražanac se okrenuo turizmu kao glavnoj gospodarskoj grani, čemu je pridonijela izgradnja nove cestovne infrastrukture, kao i komparativne prednosti poput ugodne klime, čistog mora, dobre hrane i ljudima toliko potrebnog mira.⁴

3. ISTRAŽIVANJE

Cilj ovog istraživanja bio je popisati i obraditi romanizme s područja kuhinje i kulinarstva⁵ u govoru područja koje danas čini općinu Ražanac u trenutku kada se, s jedne strane, reafirmira autohtona kuhinja u svrhu turističke ponude, a s druge se, u istu svrhu, lokalna kuhinja sve više obogaćuje elementima iz drugih kuhinja. Također, Ražanac i okolna sela se sve više susreću s fenomenom izumiranja starijeg stanovništva koje čuva autohtoni govor, dok mlade, zbog obrazovanja i turizma, sve više preuzima elemente standardnog jezika. Osim toga, cilj ovakvog istraživanja bio je i osigurati materiju za usporedbu s drugim govorima zadarske regije, ali i drugih krajeva⁶ na kojima je stariji romanski sloj (dalmatski), a kasnije i mlađi (mletački i tršćanski govor, te talijanski jezik) ostavio traga. Romanizmi u kuhinji i kulinarstvu izabrani su jer je to područje veoma bogato, a i predstavlja jedno od najvažnijih područja ljudskog života.

Proces istraživanja započeo je krajem 2008. godine, te se je nastavio gotovo do kraja 2011. godine. On je uključivao potragu za kazivačima koji su shvatili važnost ovog istraživanja i bili spremni podijeliti elemente iz svog života s istraživačicom i njezinom infrastrukturom (digitalnim snimačem zvuka, mobitelom, *web* kamerom i fotoaparatom), zatim

⁴ Nešto više o ražanačkoj povijesti: Dušević (1995).

⁵ "Područje kuhinje i kulinarstva" vrlo je rastezljiv pojam. U tom smislu Ljerka Šimunković i Maja Kezić u svom *Glosaru* naglašavaju: "U sljedećem kazalu klasificirali smo čitavu građu glosara u grupe i podgrupe, potpuno svjesni svih nedostataka koje može prouzročiti takav proizvoljan način postupanja jer je ponekad vrlo teško odrediti s potpunom sigurnošću pripadnost riječi određenom semantičkom polju." (Šimunković-Kezić, 2004: 23). Zato je autorica ovog rada odlučila izbjegavati pojam "semantičko polje", te se je odlučila za upotrebu termina "područje" (vodeći također računa i o njegovim nedostacima), budući da građa koju obuhvaća ovaj rad pripada većem broju različitih semantičkih polja (kuhinja, kulinarstvo, namještaj, flora, morska fauna, kopnena fauna, itd.).

⁶ Usp. Miočić (2011).

razgovor s njima, te sistematizaciju prikupljene građe. Pritom se uvijek nastojalo, koliko god je to bilo moguće, kazivače rasteretiti spoznaje da se radi o istraživanju, te održati fokus razgovora na kuhinji i gastronomiji poticanjem kazivača na otkrivanje pojedinosti iz njihovih, kao i iz života njihovih predaka. Istraživanje je zatim dopunjeno korištenjem kazala pojmova iz preporučene literature⁷ koja su poslužila kao izvor poticaja i kazivačima i istraživačici. Prikupljeni rezultati potom su etimološki i leksikološki obrađeni i uspoređeni s drugim govorima zadarske regije.

Dobiveni rezultati važni su prije svega zato što su romanizmi koji se odnose na kuhinju i kulinarstvo ražanačkog kraja sada prvi put prikupljeni i obrađeni na jednome mjestu. Dakako, to je samo jedan dio ražanačkih romanizama, budući da je ovdašnji govor prebogat i romanskim elementima iz drugih semantičkih polja: graditeljstva, odjeće i obuće, pomorstva itd. Osim toga, globalizacija koju na ovo područje donosi rastući turizam, kao i sve veći broj alohtonih stanovnika koji ovdje odlučuju provoditi odmor i dočekati starost, mijenjaju neke dijelove ražanačke jezične slike.⁸ U tom kontekstu na ovaj rad treba gledati kao na sliku trenutnoga jezičnog stanja, uvažavajući jezičnu dinamiku, ali i društveno-gospodarske trendove.

4. RAŽANAČKI GOVOR

Govor ražanačkog kraja pripada štokavsko-ikavskim govorima zapadnog štokavskog dijalekta.⁹ Takvih govora ima još i na drugim dijelovima dalmatinskog kopna, u Podgorju, na Velebitu i u Lici, u Gorskom kotaru, u Baranji, u pojedinim mjestima na srednjodalmatinskim otocima, a izvan Hrvatske u nekim dijelovima Bosne, zapadnoj Hercegovini, Vojvodini, Mađarskoj i u trima selima u pokrajini Molise u središnjoj Italiji.¹⁰

Vokalski inventar ražanačkog govora sadrži pet samoglasnika (*a, e, i, o, u*), a svaki od njih javlja se u kratkim i dugim slogovima. I *r* je slogotvorno i također se javlja u kratkim i dugim slogovima između dvaju konsonanata (*přst, mřkva*), ali nikad ne prethodi vokalu ili poluglasu. Budući da se radi o ikavskom govoru, prisutan je refleks starohrvatskog fonema *jata* u /i/ (*lřpo, mlřko, sřřca, mřsto, dřte*), iako se u svakodnevnom govoru čuju i ekavizmi (*čřsta, sřno*).

⁷ Vinja (1986), Filipi – Buršić (1998), Filipi (2004), Šimunković – Kezić (2004).

⁸ Možda je najbolji primjer za to *Labrus bimaculatus* za koju su 1986. ispitanici potvrdili lik *pikera* (lik grčkog porijekla koji je k nama došao iz dalmatskog), no svi ispitanici anketirani za ovaj rad su se složili da tu ribu zovu *smřkva*.

⁹ Ovdje treba reći kako su štokavski govor u Ražanac i okolna sela nakon turskog povlačenja s hrvatskih prostora donijeli novonaseljeni Hrvati iz Bosne i iz unutrašnjosti dalmatinskog kopna. Prije toga se je na ovom području govorilo čakavštinom (Dušević, 1995: 16; Miletić, 2008: 116).

¹⁰ Vidi: Lisac (2003).

Od vokalskih zamjena uočene su:

a > e: *rěst(i)*

a > o: *òdòk̄le*

e > o: u instrumentalu jd. imenica muškog roda čije osnove završavaju palatalom (*s nóžon*), kao i kod posvojnih pridjeva (*újčov*).

e > u: u 3. l. mn. prez. glagola: *vòžū, snímū, kúpū*.

o > u (kod starijih govornika): *únde*.

o > Ø: *vàkō, nàkō*.

Vokalski skupovi čuju se uglavnom u posuđenicama (*àuto, kàul*), no najčešće se stežu u imenicama (*pòsā*) ili u muškom rodu glagolskog pridjeva radnog (*glèdā, ùkrā*) u korist prvog vokala. Kod brojeva se zijev izbjegava zamjenom e > j (*šěsnajst*), ili samo umećanjem j kod glagolskih pridjeva radnih čije osnove završavaju na -e, -i ili -u (*òduzeja, sádija, čūja*).

Konsonantski inventar sadrži 23 konsonanta. Razlike između č (*čāgalj*) i ć (*kūća*) dobro su izražene. Konsonant h se u izgovoru gubi (*strā*) ili biva zamijenjen sa v (*júva, krūv*) i j (*grijòta*). Kod konsonanta f zamjene sa v može (*vòmēnta*) i ne mora biti (*frītula*). Završno -l najčešće otpada čime se finalni vokal produžava (*vřtā*), no -l se zadržava u kosim padežima (Gjd. *vřtla*, DLjd. *vřtlu*, Ijd. *vřtlon*), kao i u deminutivu (*vřtlić*) i augmentativu (*vřtlina*). Zabilježeni su i slučajevi drugih konsonantskih zamjena:

t > k: *měknit*,

m > n u 1. l. jd. prezenta (*rādīn*) i u instrumentalu osobnih zamjenica (*měnōn, tēbōn, njin, njōn*),

r > l: *lěbra*,

s > š: *škāle*,

dž > ž: *žigarica*,

ž > r: *mòrda*

ili otpadanja konsonanata:

st > s: *bogàstvo*,

hv > v: *ùvatit*,

d > Ø: *pānē* (3. l. jd. prez. gl. *pāsti*),

p > Ø: *tīca*.

Konsonantske skupine *dsk* i *tsk* ostvaruju se kao /ck/: *bròcki, řvācki*.

Jotacija nije dosljedna: kaže se *ròdijak* i *nětijak*.

U nekim slučajevima javlja se protetičko j (*jòpēt*), a kod pokazne zamjenice *taj* i protetičko o (*òtāj, òtā, òtō, òtī, òtē, òtā*).

Ražanački govor ima novoštokavsku akcentuaciju sa četiri naglasaka (˘ ˘ ˘ ˘). Zana-glasne dužine se čuvaju (*bòcūn, vāžō*). Naglasak se nalazi na proklitici (*nà kući, ù zapād*).

Potvrđeno je postojanje kratke množine (*púži, kljúči*), no mnogo je češća duga množina (*zěcovi*). Dočeci su ujednačeni u dativu, lokativu i instrumentalu u sva tri roda mno-

žine; tako riječi u DLImn. muškog i srednjeg roda imaju nastavak *-in* (*pàsi – pàsīn, d̀rva – d̀rvīn*), a u DLImn ženskog roda *-an* (*vříce – vřćan*).

Imenica *àuto*¹¹ deklinira se poput drugih imenica srednjeg roda, a s njom se u rodu slažu i ostale promjenjive riječi.

Posvojni pridjevi često se tvore pomoću genitiva s prijedlogom *od* (*žèna òd brata*).

Zbirni brojevi veći od tri tvore se pomoću nastavka *-ero* (*čètvero, òsmero*). DLImn muškog i srednjeg roda brojeva dva i tri glase *dvòma* i *tròma*, a ženskog roda *dvìma* i *trìma*.

Osobne zamjenice u ražanačkom govoru glase: *já, tí, òn, òna, òno, mí, ví, òni, òne, òna*. Upitna zamjenica za neživo je *što*. Posvojne zamjenice se često tvore tako da nakon imenice slijedi nenaglašeni oblik osobne zamjenice u dativu: *sèstra mu* (njegova sestra).

Infinitivni nastavci glagola su *-ti* i *-ći*, pri čemu finalno *-i* najčešće otpada (*dòc, pòbrat, òdvest*). Kod glagola II. vrste poput *puknuti* umjesto infiksa *-nu-* može doći *-ni-*, pa takav glagol onda glasi *pùknit(i)*, a u glagolskom pridjevu radnom infiks *-ni-* može i ispasti u sva tri roda (*pùkã, pùkla, pùklo*).¹²

5. GRAĐA

Terenskim istraživanjem na području općine Ražanac prikupljena su sveukupno 133 romanizma vezana uz kuhinju i kulinarstvo. Oni su potom etimološki obrađeni, a njihova se značenja nastojalo što preciznije objasniti. Na kraju su uspoređeni s romanizmima u postojećim rječnicima drugih govora zadarske regije: kolanjskog, povljanskog, rivanjskog, iškog, saljskog, kukljičkog, vrgadinskog i govora otoka Murtera.

àmula *f.* – vrsta vočke *Prunus cerasifera*; slična šljivi ili manjoj marelici mlet. *àmolo* – "frutto notissimo dell'albero susino" (DDV, 32); tr. *àmolo* – "prugna tonda, susina gialla, frutto de l' amoler" (VG, 20); d. mlet. *àmolo* – "specie di prugna gialla, particolarmente dolce." (VD, 6). Etimološki rječnici ne navode ovu riječ, no po svemu sudeći došla je iz mletačkog. Usp.: salj. *àmuli* (SALI, 20); kuk. *àmul* (KUK, 12).

àrbùn *m.* – morska riba *Pagellus erythrynus*; mlet. *alboro, arboro* – "pesce di mare, detto da Linn. Sparus Erythrynus. E esso è della figura, benchè un po' più allungata, dell'orata, ma tutto di color rosso di fragola, onde trasse il nome italiano" (DDV, 28); d.mlet. *àlboro* – "pesce di mare. Fragolino." (VD, 11). Skok navodi kako je riječ mlet. porijekla s disimilacijom *r – r > r – n*, no Vinja navodi kako se ne može isključiti ni dalm. posredstvo (ERHSJ, I, 56; JE, I, 21). Usp.: kol. *arbùn* (KOL, 30); riv. *arbùn* (RIV, 41); iš. *arbùn* (IŽ, 10); salj. *arbùn* (SALI, 21); kuk. *arbùn* (KUK, 13); murt. *arbùn* (MURT, 43).

¹¹ Zanimljivo je da stariji govornici *àutom* nazivaju autobus, dok za osobno vozilo kažu *kòla*.

¹² Više o fonologiji i morfoloiji ražanačkog govora: Lisac (2004), Miletić (2008).

bakālār *m.* – osušena bijela riba iz sjevernih mora *Acanthias vulgaris*; mlet. *bacala* – "pesce che si secca al vento e talvolta si sala" (DDV, 53); tr. *bacalà* – "il merluzzo conservato sotto sale" (VG, 52). Riječ je došla iz tal. oblika *baccalaro* koji je nastao iz španj. *bacalao* (*r* je u tal. dodano da se izbjegne zijeve) u koji je ušao iz fl. *bakkeliaw* što je zapravo metateza od hol. *kabeljauw* (ERHSJ, I, 95; DLI, 189). Usp.: kol. *bakalār* (KOL, 35); pov. *bakalār* (POV 26); riv. *bakalār* (RIV, 45); salj. *bakalār* (SALI, 26); kuk. *bakalār* (KUK, 17); murt. *bakalār* (MURT, 47); vrg. *bakalār* (VRG, II, 20).

balāncana *f.* – patlidžan *Solanum melongena*; mlet. *melanzàna* – "melangrana o petronciana, pianta nota che si coltiva annualmente negli orti" (DDV, 409); tr. *melanzana* – "melanzana" (VG, 615). Skok, Devoto i Oli objašnjavaju kako je riječ perzijskog (*bādinġān*) ili arapskog (*badinġan*) porijekla, te da su talijanski oblici (> ražanački) nastali križanjem s riječju *mela* – "jabuka" (ERHSJ, I, 99; DLI, 1175; REW, 58). Usp.: kol. *balancāna* (KOL, 35); pov. *balancāna* (POV, 26); riv. *balancāna* (RIV, 46); iš. *balancāna* (IŽ, 14); kuk. *balancāna* (KUK, 17); murt. *balancāna* (MURT, 48).

bèvānda *f.* – mješavina crnog vina i vode; mlet. *bevanda* – "vino annacquato; vinucolo" (DDV, 77); d. mlet. *bevānda* – "vino mescolato ad acqua con cui pasteggiare" (VD, 24). Skok navodi da je ova riječ u govore na obali došla iz mletačkog u kojem se formirala iz latinskog gerundija *bibendi* od glagola *bibere* – "piti", dok Devoto i Oli tvrde da se radi o analogiji s *vivanda* – "jelo", od arhaizma *bevere* – "piti" (ERHSJ, I, 142; DLI, 226 – 227; REW, 77). Usp.: kol. *bevānda* (KOL, 44); pov. *bevānda* (POV, 33); riv. *bivānda* (RIV, 52); iš. *bivānda* (IŽ, 23); salj. *bivānda* (SALI, 36); kuk. *bevānda* (KUK, 17); murt. *bevānda* (MURT, 53); vrg. *bevānda* (VRG, II, 23).

bičērīn *m.* – čašica za konzumaciju alkoholnog pića; tr. *bicerin* – "bicchierino" (VG, 90); d. mlet. *bicerin* – "bicchierino" (VD, 25). Riječ je došla iz mletačkog gdje je preuzeta iz valonskog *bichier*, što se, pak, vezuje uz franački *bikari* – "čaša, pehar" (ERHSJ, I, 133; DLI, 230). Usp.: kol. *bičarīn* (KOL, 45); pov. *bičērīn* (POV, 34); riv. *bičērīn* (RIV, 51); iš. *bičērīn* (IŽ, 21); salj. *bičērīn* (SALI, 34); kuk. *bičērīn* (KUK, 22); murt. *bičarīn* (MURT, 53); vrg. *bičērīn* (VRG, II, 23).

bīži *m. pl.* – grašak *Pisum sativum*; mlet. *biso* – "pianta annuale notissima, che si coltiva negli orti e ne' campi, la quale si chiama da Linn. *Pisum sativum*" (DDV, 82); tr. *bižo* – "pisello" (VG, 94); d. mlet. *biso* – "pisello" (VD, 27). Skok, Devoto i Oli navode kako je riječ mletačkog porijekla < lat. *pisum* – "grašak" (ERHSJ, I, 164 – 165; DLI, 241; LHR, 2349). Usp.: kol. *bīži* (KOL, 49); pov. *bīž* (POV, 36); riv. *bīž* (RIV, 52); iš. *bīž* (IŽ, 23); salj. *bīži* (SALI, 36); kuk. *bīž* (KUK, 23); vrg. *bīž* (VRG, II, 25).

bòcūn *m.* – staklena boca kruškolikog oblika s drškom, volumena 5 ili 10 litara. Može i ne mora biti opletan; mlet. *bozzòn* – "boccia grande di vetro" (DDV, 96); tr. *bozon* – "bo-

ccione (boccia molto grande col collo corto, di vetro ordinario)" (VG, 111); d.mlet. *bozòn* – "grossa bottiglia di vetro comune" (VD, 31). Riječ dolazi od mletačkog *boz(z)a* – "mjera za tekućinu" s aug. suf. –*òn*. Ta mletačka riječ dolazi iz vlat. *buttia*, što je ženski rod od *buttis* – "bačva" (HER, 137; ERHSJ, I, 177 – 178; REW, 108). Usp.: kol. *bocûn* (KOL, 52); pov. *bocûn* (POV, 40); riv. *bocûn* (RIV, 54); iš. *bocûn* (IŽ, 25 – 26); salj. *bocûn* (SALI, 39); kuk. *bocûn* (KUK, 25); murt. *bocûn* (MURT, 55); vrg. *bocûn* (VRG, II, 26).

bòkāl *m.* – vrč za vodu ili vino volumena 0.5 do 1.5 litara; mlet. *bocàl* – "boccale; vaso di terra cotta notissimo" (DDV, 85); tr. *bocal* – "boccale" (VG, 99). Riječ je došla iz sjevernotalijanskih govora: Devoto i Oli vežu ovu riječ uz kslat. *baucale* – "posuda za hlađenje vina", koje se križalo s *bocca* – "usta", a riječ je egipatskog porijekla (DLI, 247; LHR, 314; REW, 70).

bràncîn *m.* – morska riba *Dicentrarchus labrax*; mlet. *brancìn* – "pesce di mare, eccellente, benchè comunissimo, ch'è una specie di Persico chiamato da Linn. Perce punctata" (DDV, 96); tr. *bransin (-zin)* – "branzino" (VG, 113); d.mlet. *branzìn* – "pesce di mare. Spigola." (VD, 32). Skok navodi kako je riječ došla iz kslat. *brancia*, odnosno iz lat. *branchiae* – "škrge" (budući da se riba odlikuje posebnim izgledom škrge) u koji je ušla iz grčkog, dok Vinja etimologiju pronalazi u mlet. *branzo* čime se opisuju šljaste noge kod rakova, što povezuje s činjenicom da se u nekim dijelovima Italije ova riba naziva *ragno* – "pauk". Devoto i Oli navode samo to da je riječ mletačka ili lombardijska: *bransin* (ERHSJ, I, 198; JE, I, 66; DLI, 263; LHR, 343; REW, 92). Usp.: pov. *brancîn* (POV, 45);¹³; kuk. *brancîn* (KUK, 27); vrg. *brancîn* (VRG, II, 28).¹⁴

bròkula *f.* – vrsta cvjetače, manja od kaula, s tamnozelenim "cvijetom" i bez listova; mlet. *brocolo* – "sorta d' ortaggio notissimo, che appartiene alla specie Brassica Botrytis cimosà" (DDV, 101); tr. *bròcul* – "broccolo" (VG, 119). Devoto i Oli smatraju kako se radi o dem. od *brocco* – "zametak, mladica, izdanak" < lat. *brocchus* – "zubat" (DLI, 269; VIC, 392; LHR, 347). Usp. murt. *bròkulica* (MURT, 59).

brò(n)zîn *m.* – veliki željezni lonac; mlet. *bronzin* – "pentolo di bronzo". Arnese da cucina che serve all' uso di cuocere le vivande, appeso alla catena" (DDV, 102); tr. *bronzin* – "marmitta (di forma caratteristica con tre piedi e manico di ferro) per farvi cuocere la minestra o il lessò" (VG, 120). d.mlet. *bronzìn* – "pentola di cucina (solitamente usata per il brodo del carne)" (DV, 35). Mletačka posuđenica (prema mlet. *branzo* – "mjed"), od srlat. *brondeum* < lat. *brondeus*, perzijskog porijekla, s mlet. dem. suf. –*in* (ERHSJ, I, 217). Usp.: murt. *bronzîn* (MURT, 59).

¹³ Kolanjski, rivanjski, iški i saljski rječnik bilježe samo: brànče – "škrge" (KOL, 57; RIV, 57; IŽ, 28; SALI, 42).

¹⁴ Za brancin je u Ražancu Vinja zabilježio i lik *àgāč* Dalmatski leksički ostatak iz grčkog (JF, I, 210-211).

brštulīn *m.* – pržilica u kojoj se pržila kava ili bademi; mlet. *brustolin* – "strumento cilindrico di ferro con cui si abbrustolisce il caffè" (DDV, 102); tr. *brustolin* – "tostino" (VG, 124); d.mlet. *brustolin* – "tostino casalingo, per il caffè" (DV, 35 – 36). Skok etimologiju izvodi iz sttal. *brustolare*, odnosno vlat. *brustulare* – "pržiti", nastalog križanjem kllat. *ustulare*, dem. od *urere* – "spaliti" i srlat. *brusare* – "gorjeti", s mlet. dem. suf. *-in* (ERHSJ, I, 221; LHR, 3364). Usp.: kol. *bruštulīn* (KOL, 62); riv. *bruštulīn* (RIV, 60); iš. *bruštulīn* (IŽ, 32); salj. *bruštulīn* (SALI, 45); kuk. *bruštulīn* (KUK, 30); murt. *bruštulīn* (MURT, 61); vrg. *bruštulīn* (VRG, 30).

brūdet *m.* – riba pirjana u umaku od rajčice; tr. *brodetto* – "cacciucco (spece di zuppa di pesce, zuppa alla marinara)" (VG, 119); d.mlet. *broèto* – "zuppa di pesce" (VD, 33). Skok navodi kako je riječ germanskog porijekla (ERHSJ, I, 216; REW, 96). Riječ je potvrđena u srlat. obliku *brodettus*, u istom značenju kao i danas (DLI, 269). Usp.: kol. *brođit* (KOL, 60); pov. *brudèt* (POV, 51); riv. *brudèt* (RIV, 59 – 60); salj. *brudèt* (SALI, 44), kuk. *brudèt* (KUK, 29 – 30); murt. *brudīt* (MURT, 60); vrg. *brudīt* (VRG, II, 30).

bùjō *m.* – nekad drvena posuda za vodu, a danas uglavnom plastična posuda koja služi za pranje povrća; mlet. *bugiol* – "piccola tinozza da tenervi bevanda" (DDV, 106); tr. *buiol* – "bugliolo" (VG, 129); d.mlet. *buiòl* – "bugliolo" (VD, 36). Prema Skoku, riječ dolazi iz sjevernotalijanskih govora (mletačkog, tršćanskog ili istroromanskog) u koje je ušla iz nejasnog izvora. Devoto i Oli misle kako se radi o dem (*-olo*). od *buglio* = *bugio* + *bollire* (ERHSJ, I, 230; DLI, 277). Usp.: riv. *bujūól* (RIV, 62); iš. *bujō* (IŽ, 33); salj. *bujól* (SALI, 45); kuk. *bujō* / *bujól* (KUK, 32); murt. *bujō* (MURT, 62); vrg. *bujō* (VRG, II, 30).

bùkara *f.* – posuda iz koje se pije vino; d.mlet. *bucàra* – "boccale di terracotta o di legno per il vino" (VD, 36), od kslat. *bucar* – "sud za vino" u koji je najvjerojatnije ušla iz nekog mediteranskog idioma (ERHSJ, I, 97). Usp. kuk. *būkàra* (KUK, 32); murt. *bukàra* (MURT, 62); vrg. *bukàra* (VRG, II, 31).

càta *f.* – dinja; pipun; milun *Cucumis melo*; mlet. *zatta* – "si dice ad una specie di popone brizzolato e dipinto a serpe o colla buccia bernoccoluta" (DDV, 807); tr. *zata* – "zata (varietà di poponi)" (VG, 1246); d.mlet. *zàta* – "melone" (VD, 222 – 223). Skok misli da se možda radi o metafori od mlet. *zatara* – "splav" ili o sinonimu s furl. *tsate* – "šapa" (ERHSJ, I, 253). Vinja smatra kako riječ jest došla iz nekog sjevernotalijanskog dijalekta, ali ne nužno iz mletačkog jer je potvrđena i u toskanskom i emilijskom, kao i da leksem još nije dovoljno obrađen (JE, I, 96), a Devoto i Oli navode da se radi o križanju dviju riječi: arh. *ciampa* – "kvruga" i franc. *patte* – "noga", no ne nude pojašnjenje (DLI, 2187; VIC, 117).

cùkar *m.* – šećer; mlet. *zùcaro* – "materia dolce di color bianco che si cava ne' ciimi caldi, per via di espressione, da certa specie di canne simili alla Saggina, dette da Sistema-

tici *Saccarum officinarum* e volgarmente Cannamèle" (DDV, 825); tr. *zùcar* – "zucchero" (VG, 1271); d.mlet. *zùcaro* – "zucchero" (VD, 228). Riječ je došla iz mletačkog, a arapskog je porijekla; ar. *sukkar* (DeO, 2195 - 2196). Usp.: kol. *cùkar* (KOL, 74); pov. *cùkar* (POV, 66); riv. *cùkar* (RIV, 68); iš. *cùkar* (IŽ, 44); salj. *cùkar* (SALI, 53); kuk. *cùkar* (KUK, 38); murt. *cùkar* (MURT, 69); vrg. *cùkar* (VRG, II, 35).

čáča *f.* – morska riba; bežmek *Uranoscopus scaber*. Vinja ovdje odbija etimologiju *čač* – "gruda od kala ili kamenje što strši", te se okreće činjenici da se ista riba u mletačkom također zove *chiachia* [prema mlet. fonetskim pravilima: čača] – "boca in cao" (DDV, 163) i zaključuje: "Dok se ne ustanovi otkud potječe ven. *chiachia*, morat ćemo naše čača smatrati barem romanskim elementom." (JF, I, 119). Usp.: kol. *čâča* (KOL, 75); riv. *čâča* (RIV, 69); iš. *čâča* (IŽ, 46); salj. *čâča* (SALI, 54); murt. *čâče* (MURT, 70); vrg. *čâča* (VRG, 36).

četrûn *m.* – lubenica *Citrullus vulgaris*. Etimološki rječnici ne navode ovu riječ u značenju "lubenica", no vrijedi pokušati: lubenice, usprkos uvriježenom mišljenju, ne spadaju u voće nego u povrće i to iz porodice tikvica, zajedno s npr. krastavcima (tal. *cetriolo*) koji u talijanskom jeziku vuku porijeklo iz vlat. *citrjolum*, dem od *citrium* < lat. *citrus* – "cedar". Istog je porijekla i riječ *četrin* u značenju "limun", a ono što je zajedničko cedru, limunu i nekim vrstama lubenica jest intenzivno žuta boja, dok limun, krastavci i lubenice dijele bogatstvo vitaminom C, pa se značenje riječi *citrus* vjerojatno proširilo i na lubenicu s dodavanjem aug. suf. *-one* (DLI, 376; ERHSJ, I, 269; REW, 156). Konačno rješenje ipak ostaje otvoreno. Usp.: kol. *četrûn* (KOL, 77 – 78); pov. *četrûn* (POV, 70); iš. *četrûn* (IŽ, 49); kuk. *četrûn* (KUK, 42); vrg. *četrûn* (VRG, II, 37).

čikara *f.* – šalica; mlet. *chicara* – "vasetto notissimo per uso di bere cioccolata, caffè e simili" (DDV, 166); d.mlet. *cicara* – "tazza" (VD, 51). Riječ je došla iz mlet. *chicara* < španj. *jecara* / *jicara* u koji je ušla iz nekog od meksičkih govora, moguće aztečkog: *gicatlì* – "kora voćke" (ERHSJ, I, 323; DLI, 382). Usp.: kol. *čikara* (KOL, 83); pov. *čikara* (POV, 75); riv. *čikara* (RIV, 74); iš. *čikara* (IŽ, 53); salj. *čikara* (SALI, 60); kuk. *čikara* (KUK, 42); murt. *čikara* (MURT, 73).

čivā *m.* – morska riba *Mugi cephalus*, poznata po tome što dolazi u plićak i u prljavo more; tr. *sievolo* – "cèfalo" (VG, 1028); d.mlet. *zièvolo* – "pesce di mare. Cefalo, muggine." (VD, 224). Riječ je u sjevernotalijanske govore (> ražanački) došla iz kslat. *cephalus* u koji je ušla iz grč. *kèphalos*, izvedenice od *kephalè* – "glava" (ERHSJ, I, 268; DLI, 361; REW, 146). Usp.: pov. *čipal* (POV, 62); murt. *čipā* (MURT, 68); vrg. *čipā* (VRG, II, 40).

damìžana / domìžana *f.* – malo veći bocun; mlet. *damegiana* – "specie di fiasco grande di vetro, per lo più rivestito di paglia o di vimini, per uso di conservar vino o altri liquori" (DDV, 217); tr. *damiana*, *damigiana* – "damegiana" (VG, 287); d.mlet. *damiàna* – "damigiana" (VD, 64). Skok navodi kako "postanje općezapadnoromanske riječi nije

utvrđeno", te nudi tri moguće pretpostavke: prvu, prema kojoj pučkom etimologijom dolazi od *dame Janne* – "gospa Ivana", no za nju ne nudi argumentaciju; drugu, da se radi o izvedenici s lat. suf. *-anus* od *dimidius* – "polovina" > fr. *demi* > prov. *damig* – "polovina"; i treću, prema imenu perzijskog grada *Damğan*, odakle ar. *damağan* – "drveni sud". Devoto i Oli se također odlučuju za prvu varijantu, no ni oni ne nude objašnjenje (ERHSJ, I, 378 – 379; DLI, 542; LHR, 437). Usp.: pov. *damijàna* (POV, 80); riv. *damjána* (RIV, 78); iš. *darmižàna* (IŽ, 56); salj. *damijána* (SALI, 62); kuk. *daminjána* (KUK, 46); murt. *damjána* (MURT, 75); vrg. *damjána* (VRG, II, 41).

fâls *adj.* – umjetan; neprirodan; kazivači ovaj pridjev najčešće vežu za voće i povrće koje nije uzgojeno u vlastitom vrtu; mlet. *falso* – "falso" (DDV, 259); tr. *falso* – "falso" (VG, 353). Riječ je u tal. govore došla iz lat. oblika *falsus*, što je part. perf. od gl. *fallere* – "varati, prevariti" (ERHSJ, I, 504; LHR, 1032 - 1033). Usp.: kol. *fâls* (KOL, 110); pov. *fâls* (POV, 102); riv. *fâlsi* (IŽ, 78); salj. *fâls* (SALI, 82); kuk. *fâlas* (KUK, 62).

fêta *f.* – odrezani komad hrane; kriška; mlet. *feta* – "particella d'un cosa tagliata sottilmente" (DDV, 267); tr. *feta* – "fetta" (VG, 370). Nastala je aferezom riječi *offetta*, što je dem. od lat. *offa* – "zalogaj, komad, kus" (DLI, 760; LHR, 2126; REW, 446). Usp.: kol. *fêta* (KOL, 112); pov. *fêta* (POV, 105); riv. *fêta* (RIV, 91); iš. *fêta* (IŽ, 80); salj. *fêta* (SALI, 84); kuk. *fêta* (KUK, 64); murt. *fêta* (MURT, 85); vrg. *fêta* (VRG, II, 55).

frâtar *m.* – morska riba *Diplodus vulgaris*; mlet. *frate* (DDV, 286). Najvjerojatnije mletačkog porijekla za čiju etimologiju Skok ima zanimljivo objašnjenje: po njemu je riječ o ribi koja se jako teško lovi jer ne izlazi iz svoje rupe, te je za takvo njezino ponašanje pronađena metafora iz crkvene terminologije (ERHSJ, I, 529). Vinja o ovome kaže: "... crna mrlja na vratu Dvul uspoređuje se s fratarskom haljom i kapuljačom i iz te usporedbe nastaje najrašireniji naziv *fratar*" (JF, I, 432). Usp.: kol. *frâtar* (KOL, 75); riv. *fratâr* (RIV, 94); salj. *frâtar* (SALI, 88); kuk. *fratâr* (KUK, 67); murt. *frâtar* (MURT, 87); vrg. *frâtar* (VRG, 56).

frîtula *f.* – slastica okruglog oblika, napravljena od brašna, jaja, kvasca i mlijeka i pržena u dubokom ulju, slična uštipku; mlet. *fritola* – "vivanda nota fritta nella padella con oglio o grasso di porco, o burro, o simili" (DDV, 288); tr. *fritola*, *fritula* – "fritella" (VG, 406); d.mlet. *fritola* – "frittella" (VD, 85). Riječ je u ražanački govor došla iz mletačkog u koji je ušla iz lat. poimeničenog ženskog roda part. perf. *frictus* od gl. *frigere* – "peći, pržiti", s lat. dem. suf. *-ula* (ERHSJ, I, 530 - 531). Usp.: pov. *frîta* (POV, 109); riv. *frîte* (RIV, 94); iš. *frîta* (IŽ, 85); salj. *frîte* (SALI, 89); kuk. *frîta* (KUK, 68); murt. *frîtula* (MURT, 87); vrg. *frîta* (VRG, II, 57).

¹⁵ Rivanjski rječnik bilježi samo prilog *fâls* "neiskreno" (RIV, 90).

fündáč m. – talog na dnu lončića ili šalice u kojoj se nalazila crna kava; mlet. *fondàchio* – "feccia del fondo" (DDV, 278); tr. *fondaci(o)* – "fondata del caffè" (VG, 390); d.mlet. *fondàci* – "fondi del caffè nero" (VD, 82). Riječ je o pejorativnom obliku imenice *fondo* < lat. *fundus* – "dno" (DLI, 788; LHR, 1187; REW, 256). Usp.: kol. *fundàce* (KOL, 119); pov. *fundáč* (POV, 110); riv. *fundàci* (RIV, 95); iš. *fundáč* (IŽ, 86); salj. *fundáč* (SALI, 90); kuk. *fundáč* (KUK, 69 – 70); murt. *fundáč* (MURT, 88); vrg. *fundáč* (VRG, II, 57).

gāvūn m. – morska riba *Atherina boyeri*; tr. *gavòn* – "gavone" (VG, 428); d.mlet. *gavòn* – "pesce di mare. Latterino sardaro." (VD, 88). Riječ je o aug. izvedenom od lat. *acus* – "igla; vrsta ribe" sa sufiksom *-on* koji se zadržao u dalmatskom i iz kojeg su ga onda posudili sjevernotalijanski govori (ERHSJ, I, 13 – 14; LHR, 80; REW, 10). S ovim se tu-maćenjem načelno slaže i Vinja (JF, I, 392 – 393). Usp.: kol. *gavūn* (KOL, 124); riv. *gaūn* (RIV, 98); iš. *gaūn* (IŽ, 90); salj. *gaūn* (SALI, 93); kuk. *gavūn* (KUK, 73); murt. *gaūn* / *gavūn* (MURT, 91); vrg. *gaūn* (VRG, II, 58).

gìr(ic)a f. – morska riba *Smaris alcedo*. Riječ je o dalmatskom leksičkom ostatku od lat. *gerres* – "vrsta brgljuna (riba bez ikakve vrijednosti)" s prelaskom u *-a* deklinaciju i prijelazom *e > i* (ERHSJ, I, 551 – 552; JF, I, 346 – 347; LHR, 1232). Usp.: kol. *gìrica* (KOL, 124); pov. *gìra* (POV, 113); iš. *gìra* (IŽ, 90); salj. *gìrica* (SALI, 93); kuk. *gìra* (KUK, 74); murt. *gìre* / *gìrice* (MURT, 91); vrg. *gìrica* (VRG, II, 59).

grâd m. – stupanj; u gastronomiji se najčešće odnosi na temperaturu na kojoj se peče hrana u pećnici ili na udio fruktoze u grožđu; tal. *grado* – "ciascuno degli stadi intermedi (regolabili o misurabili) che conducono successivamente da un livello a un altro, con lentezza e regolarità". U ražanački govor ušla je iz talijanskog u kojem se razvila iz lat. *gradus* – "korak, stupanj" (DLI, 878; LHR, 1252 – 1253; REW, 285). Usp.: kol. *grâd* (KOL, 132); pov. *grâd* (POV, 116); riv. *grâd* (RIV, 102); iš. *grâd* (IŽ, 96); murt. *grâd* (MURT, 94); vrg. *grâd* (VRG, II, 62).

gràdele f. pl. – roštilj; sprava za pečenje na žaru; mlet. *graèla* – "strumento di ferro da cucina notissimo" (DDV, 313); tr. *gradela* – "gratella" (VG, 448); d.mlet. *gra(d)èla* – "gratella" (VD, 91). Riječ je došla iz nekoga od sjevernotalijanskih govora (DLI, 878) u koje je ušla iz lat. *cratis* – "rešetka" + dem. suf. *-ella* za ženski rod (ERHSJ, II, 182; LHR, 632; REW, 182). Usp.: kol. *gradèle* (KOL, 133); pov. *gradèla* (POV, 117); riv. *gradèle* (RIV, 102); iš. *gradèle* (IŽ, 96); salj. *gradèle* (SALI, 98); kuk. *gradèle* (KUK, 78); murt. *gradìje* (MURT, 94); vrg. *gradèje* (VRG, II, 63).

grûg m. – morska riba; ugor *Conger vulgaris*. Skok smatra kako je riječ o nastavku mediteranskog oblika *conger* > lat. *conger, gonger, congrus*, a Vinja navodi kako je ve-oma rano došlo do denazalizacije skupine *-on-* (ERHSJ, I, 627; JF, I, 160), s metatezom *g – r > r – g* i prijelazom *o > u*. Usp.: kol. *grûg* (KOL, 137); pov. *grûg* (POV, 120); riv.

grùg (RIV, 104); iš. *grùg* (IŽ, 99); salj. *grùg* (SALI, 102); kuk. *grùg* (KUK, 81); vrg. *grùg* (VRG, 65).

inčūn / mićūn *m.* – morska riba *Engraulis encrasicolus*; mlet. *inchiò* – "pesciolino di mare da noi detto sardòn, quando è fresco, e che ci perviene salato in barili come le sardelle della Dalmazia" (DDV, 335). Skok dvoji je li tu riječ o mletačkoj posuđenici (*-un*) ili o dalmatskom ostatku s obzirom na prijelaz *an-* > *in-* na početku riječi, no izvor je u oba slučaja grčki (ERHSJ, I, 41). Za početno *m-* navodi kako se zacijelo radi o križanju s *mići* – "malen". No Vinja navodi: "Prema tome, iako se za neka naša mjesta može dopustiti križanje sa *mići*, uputnije je u tim doista nepredvidivim i neočekivanim oblicima vidjeti djelovanje lokalnog sustava. Budući da je u pitanju manja riba, moguće je i afektiviziranje ihtionima, a kod razjašnjavanja stilistički nabijenih termina ne vrijede ni fonetski zakoni ni bilo kakva "pravilnost" razvoja forme izraza" (JF, I, 387). Usp.: pov. *inčūn* (POV, 127); riv. *inčūn* (RIV, 111); kuk. *inčūn* (KUK, 90).

jàstog *m.* – veliki morski rak *Homarus vulgaris*. Riječ je o leksičkom ostatku iz dalmatskog od lat. *astacus* < grč. *istakòs* (JF, II, 83 – 84). Usp.: riv. *jàstrog* (RIV, 118); salj. *jàstrog* (SALI, 118); kuk. *jàstrog* (KUK, 102); murt. *jàstrog* (MURT, 119); vrg. *jàstrog* (VRG, 80).

jòta *f.* – jelo kuhano od graha, kiselog kupusa i sušenog svinjskog mesa; tr. *iota* – "minestra di crauti e fagioli" (GDT, 315); "minestra maritata" (VG, 515). Posuđenica iz tršćanskog: Vinja i Meyer – Lübke navode kako riječ potječe od kslat. *jutta* koje je preuzeto iz keltskoga (JE, II, 39; REW, 334), a Devoto i Oli pojašnjavaju kako je *jutta* (*iutta*) bila neka vrsta mliječnog napitka (DLI, 1027), dok Rosamani tvrde da je riječ arapskog porijekla (VG, 515).

kàca *f.* – duboka, drvena ili plastična, posuda za kiseljenje kupusa; mlet. *cazza* – "mestolo" (DDV, 155); tr. *caza* – "mestolo (se più grande); mestola (arnesi da cucina di legno)" (VG, 198). Riječ je u sjevernotalijanske govore i kod nas ušla iz kslat. *cattia* – "šalica" u koji je ušla iz grčkog (ERHSJ, II, 10; DLI, 359; VIC, 936). Usp.: pov. *kàca* (POV, 142); vrg. *kàca* (VRG, II, 83).

kacijola *f.* – zaimača; šeflja; paljak; mlet. *cazzòla* – "cazzuola o mestola" (DDV, 156); tr. *caziol* – "romaiolo; ramaiolo" (VG, 198); d.mlet. *caziòl* – "ramaiolo da cucina" (VD, 48). Etimologija kao kod *kàca*, s lat. dem. suf. *-ola* (ERHSJ, II, 10; DLI, 359). Usp.: kol. *kacòl* (KOL, 168); pov. *kacijòla* (POV, 142); riv. *kacùò* (RIV, 121); iš. *kacò* (IŽ, 124); salj. *kacijòl* (SALI, 122); kuk. *kacò* / *kacòl* (KUK, 105); murt. *kacijòla* (MURT, 121); vrg. *kacijòla* (VRG, II, 83).

kântar *m.* – morska riba *Cantarus lineatus*. Prema Skoku, riječ je o reliktu iz dalmato – romanskoga koji nastavlja lat. etimon *cantharus*, grčkog porijekla (ERHSJ, II, 35; JF, I, 449; LHR, 388). Usp.: kol. *kântar* (KOL, 174 - 175); pov. *kântar* (POV, 146); riv. *kântar*

(RIV, 125); salj. *kântar* (SALI, 127); kuk. *kântor* (KUK, 110); murt. *kântor* (MURT, 126); vrg. *kântar* (VRG, 85).

kântriga *f.* – stolica; sjedalica; mlet. *carèga* – "sedia" (DDV, 137); tr. *carega* – "sedia, seggiola" (VG, 172); d.mlet. *carèga* – "sedia" (VD, 45). Skok navodi kako je riječ o grč. *kathèdra* > lat. *cathedra* – "vrsta mekanog udobnog stolca koji su koristile uglavnom žene" s metatezom *r* i umetanjem *n* pred dentalom, te da je današnji oblik nastao križanjem tog dalmatskog oblika s mletačkim *carega* (ERHSJ, II, 63 – 64; DLI, 332; LHR, 418; REW, 140). Usp.: kol. *katrída* (KOL, 179); pov. *katrída* (POV, 149); riv. *katrída* (RIV, 129); iš. *katrída* (IŽ, 135); salj. *katrída* (SALI, 132); kuk. *katrída* (KUK, 114); murt. *katrída* (MURT, 129); vrg. *katrída* (VRG, II, 88).

kânj *m.* – morska riba *Serranus cabrilla*. Skok ovaj ihtionim, preko dalmatskog, dovodi u vezu s lat. *canis* – "pas", odnosno s njegovom pridjevskom izvedenicom na *-ius*, no Vinja smatra da ovaj ihtionim nastavlja grč. > lat. *chanus* (ERHSJ, II, 36; JF, I, 457 - 459). Usp.: kol. *kânj* (KOL, 275); pov. *kânj* (POV, 146); riv. *kân* (RIV, 125); iš. *kânj* (IŽ, 129); salj. *kânj* (SALI, 127); kuk. *kânj* (KUK, 110); murt. *kânj* (MURT, 126); vrg. *kân* (VRG, 85).

kâp(ie)a *f.* – morska školjka *Pecten*. Vinja ovdje nije siguran je li riječ o posuđenici iz mlet. *capa* – "cappa; conciglia o niccio marino" (DDV, 132) ili o metafori za naše "kapa", no priklanja se mišljenju da se zbog geografskih razloga i činjenice da se za "kapu" u južnijim krajevima kaže *berita*, ipak radi o liku koji je došao iz mletačkog (JF, II, 173 – 174). Usp.: iš. *kâpica* (IŽ, 131).

kâpula *f.* – crveni luk *Allium cepa*. Velarni izgovor [k] upućuje na ostatak iz dalmatskog od lat. *cepulla* - "gredica luka", što je izvedenica od *ceppa*, riječi mediteranskog porijekla (ERHSJ, II, 44; LHR, 364). Usp.: kol. *kapùla* (KOL, 176); pov. *kapùla* (POV, 147); riv. *kapùla* (RIV, 126); iš. *kapùla* (IŽ, 132); salj. *kapùla* (SALI, 128); kuk. *kapùla* (KUK, 111); murt. *kapùla* (MURT, 127); vrg. *kapùla* (VRG, II, 86).

kâšeta *f.* – otvoreni plitki (drveni ili plastični) sanduk za ribu, voće ili povrće; mlet. *casseta* – "piccola cassa" (DDV, 148); tr. *casseta* – "casseta" (VG, 186). Riječ je o dem (-eta). od *cassa* < lat. *capsa* – "kutija" (DLI, 345 – 346; LHR, 396; REW, 129).¹⁶ Usp.: kol. *kašèta* (KOL, 178); pov. *kašèta* (POV, 149); riv. *kašèta* (RIV, 128); iš. *kašèta* (IŽ, 134); salj. *kašèta* (SALI, 131); kuk. *kašèta* (KUK, 113 – 114); murt. *kašèta* (MURT, 128); vrg. *kašèta* (VRG, II, 87).

kâul *m.* – cvjetača, kupusnjača sa zelenim listovima i blijedožutim "cvijetom" *Brassica oleracea*; mlet. *càolo* – "cavolo notissimo detto da' botanici Brassica oleracea botrytis"

¹⁶ Od iste etimologije *kâšün* "velika kutija za hranu".

(DDV, 131); tr. *càulo* – "cavolo, cavolfiore" (VG, 191). Posuđenica iz tršćanskog u koji je ušla iz lat. *caulus* < grč. *kaulós* – "stabljika" (DLI, 358; REW, 142). Usp.: kol. *kàul* (KOL, 179); pov. *kàul* (POV, 149); riv. *kàul* (RIV, 129); iš. *kàul* (IŽ, 135); salj. *kàul* (SALI, 132); kuk. *kàul* (KUK, 115); murt. *kàule* (MURT, 129); vrg. *kàuli* (VRG, II, 88).

kîrnja *f.* – morska riba *Epinephelus gigas*. Riječ je o dalm. (velarni izgovor *k* ispred *i*) leksičkom ostatku od kslat. *acernia* < lat. *acernia* – "nepoznata riba" (LHR, 73) < grč. *acharne* (JF, I, 32). Usp.: kol. *kîrnja* (KOL, 182).

kòluba *f.* – vrsta slatkog kruha s jajima; obično se pripremala za Uskrs. Posuđenica iz talijanskog, prema tal. *colomba* – "pan dolce guarnito di mandorle a foggia di colomba, usato spec. in occasione della Pasqua" (DLI, 428), od lat. *columba* – "golubica" (LHR, 511). Moguće je da ime i oblik kolača imaju uporište u vjerskom motivu golubice koja predstavlja simbole čistoće, mira i Duha Svetoga. Usp.: pov. *kolùba* (POV, 155); vrg. *kolùba* (VRG, 92).

kòmin *m.* – ognjište. Skok navodi kako je riječ došla iz balkanskog latiniteta od lat. *caminus*, mediteranskog porijekla: *caminata* – "soba s ognjištem", grčkim posredstvom (ERHSJ, II, 133). Usp.: kol. *kòmin* (KOL, 190); pov. *kòmin* (POV, 156); riv. *kòmin* (RIV, 136); iš. *kòmin* (IŽ, 146); salj. *kòmin* (SALI, 140); kuk. *kòmin* (KUK, 121); murt. *kòmin* (MURT, 134); vrg. *kòmin* (VRG, 92).

kòmoštre *f. pl.* – lanci nad ognjištem o kojima visi kotao. Riječ je o dalm. ostatku (*ca-mastro*) od vlat. *cremastrum*, grčkog porijekla, s prijelazima *a > o* (ERHSJ, II, 25). Usp.: kol. *komòštra* (KOL, 190); pov. *komòštra* (POV, 157); riv. *komòštre* (RIV, 136 – 137); iš. *komòštre* (IŽ, 146); salj. *komòštre* (SALI, 140); kuk. *komòštre* (KUK, 122); murt. *komòštra* (MURT, 135); vrg. *komòštre* (VRG, 93).

kònoba *f.* – prostorija u kući ili blizu nje u kojoj se čuva hrana i okupljaju prijatelji; vinski podrum; tr. *cònoba* (istr. *camp.*) – "cantina" (VG, 242). Moguće je da je riječ o leksičkom ostatku od lat. *canava* (ERHSJ, II, 228). Usp.: kol. *konòba* (KOL, 190); pov. *konòba* (POV, 157); riv. *konòba* (RIV, 137); iš. *konòba* (IŽ, 147); salj. *konòba* (SALI, 141); kuk. *konòba* (KUK, 123); murt. *konòba* (MURT, 136); vrg. *konòba* (VRG, II, 93).

kònzërva *f.* – bilo koja namirnica konzervirana u limenci; mlet. *consërva* – "luogo riposto dove si conservano e si mantengono le cose" (DDV, 189 - 190); tr. *conserva* – "conserva (la polpa estratta e trattata in modo che si conservi)" (VG, 243). Postverbal od lat. složenice: prefiksa *cum-* – "s(a)" (koji je u neolat. prešao u *con-*) i gl. *servare* – "čuvati, držati" (ERHSJ, III, 225; DLI, 469; LHR, 649 – 650; 2915). Usp.: kol. *konšërva* (KOL, 190);¹⁷; kuk. *kunšërva* (KUK, 132).

¹⁷ Saljski rječnik bilježi *kunšërva*, ali u užem značenju: "ukuhani sok od rajčice" (SALI, 153).

krèdēnca *f.* – ormar s ostakljenim gornjim dijelom u kojem se drži hrana i posuđe; vitrina; mlet. *credenza* – "armario nel quale si ripongono a custodia gli arnesi e gli avanzi della mensa, ed altre cose ad uso di famiglia" (DDV, 206). Posuđenica iz mletačkog: riječ se vezuje uz srlat. *credentia*, od gl. *credere* – "vjerovati", s pomakom u značenju – "pospremiti na sigurno mjesto", tako da gosti budu sigurni kako se s hranom nije činilo ništa nedopušteno (ERHSJ, II, 188; DLI, 516; REW, 182). Usp.: pov. *krèdēnca* (POV, 162); riv. *krèdīnca* (RIV, 141); iš. *krèdīnca* (IŽ, 152); salj. *krèdēnca* (SALI, 146); kuk. *krèdēnca* (KUK, 127); murt. *krèdēnca* (MURT, 140); vrg. *krèdēnca* (VRG, II, 97).

kròštula *f.* – tvrdi kolačić od tijesta, raznolikih oblika, ispržen u ulju; mlet. *cròstoli* – "pasta di farina bianca intrisa con uova e zucchero, tirata a guisa di vermicelli, ingraticolata insieme e frita nel grasso di porco o nel butirro" (DDV, 210); tr. *cròstolo* – "pasta tirata fine e in tocchi, frita e venduta con sopra un poco di zucchero" (VG, 131); d.mlet. *cròstolo* – "dolce casalingo" (DV, 60). Posuđenica iz mletačkog: izvedenica od imenice *crosta* i glagola *crostar(e)* – "kuhati na način da površina primjetno potamni i postane hrskava", od lat. *crosta* (DLI, 529). Usp.: riv. *kròstuli* (RIV, 143); iš. *kròstuli* (IŽ, 155); murt. *kròstule* (MURT, 141).

kùkumar *m.* – krastavac *Cucumis sativus*; mlet. *cugùmero* – "sorta d'ortaggio della classe delle Cucurbitacee, che produce un frutto insipido dello stesso nome, simile a qualche specie di zucca, allungato, quasi cilindrico. I botanici lo chiamano *Cucumis sativus*" (DDV, 212); tr. *cucùmaro*, *cugùmero* – "cetriolo" (VG, 275); d.mlet. *cucùmaro* – "cetriolo" (VD, 61). Riječ dolazi od lat. gen. *cucumeris* od *cucumis* – "krastavac", što Skok dovodi u vezu s grčkim porijeklom (ERHSJ, II, 228; LHR, 646; REW, 187). Usp.: kol. *kùmar* (KOL, 205); pov. *kùmor* (POV, 167); riv. *kùkumar* (RIV, 145); iš. *kùkumar* (IŽ, 158); salj. *kùkumar* (SALI, 151); kuk. *kùkumar* (KUK, 131); murt. *kùkumar* (MURT, 142); vrg. *kùkumār* (VRG, II, 101).

ku(I)fàrica *f.* – pučinka; naziv za ribu koja se lovi kočama na otvorenome moru, na pučini; izvedenica od *kul(a)f* – "otvoreno more" < grč. *kolphos* – "sinus", preko dalmatskog odakle je ušla u naše govore (JF, I, 174; ERHSJ, II, 229).

kûnjka *f.* – morska školjka *Arca noae*. Vinja ukratko objašnjava kako je naš lik preuzet iz tal. *conca* – "ušna školjka" < lat. *concha*, grčkog porijekla (JF, II, 156; VIC, 205). Usp.: pov. *kûnjka* (POV, 169); riv. *kûnka* (RIV, 146); salj. *kûnjka* (SALI, 153); kuk. *kûnjka* (KUK, 133); murt. *kûnjka* (MURT, 144); vrg. *kûnka* (VRG, 101).

kùžina *f.* – kuhinja unutar kuće ili u njenoj neposrednoj blizini gdje se obično kuha ljeti kad je vruće; mlet. *cusina* – "luogo noto della casa" (DDV, 215); tr. *cuřina* – "cucina" (VG, 284); d.mlet. *cusina* – "cucina" (VD, 62). Riječ je u te govore, a iz njih kod nas, došla iz vlat. oblika *cocina*, što je varijanta kslat. *coquina* < gl. *coquere* – "kuhati" (ERHSJ, II,

224; DLI, 532; LHR, 615 – 616; REW, 175). Usp.: pov. *kužina* (POV, 171); riv. *kužina* (RIV, 148); kuk. *kužina* (KUK, 135); murt. *kužina* (MURT, 145); vrg. *kužina* (VRG, II, 103).

lěšo *adv.* – način pripreme; hrana skuhana u vreloj vodi; mlet. *lesso* – "bollito o cotto nell'acqua" (DDV, 367); tr. *lesso* – "lesso" (VG, 535). Termin posuđen iz mletačkog: Skok ovu riječ vezuje uz lat. *elixus*, što je izvedenica od *lixa* – "topla voda" (ERHSJ, II, 290; DLI, 1081; REW, 218). Usp.: kol.¹⁸ pov. *lěšo* (POV, 177); riv. *lěšo* (RIV, 154); iš. *lěšo* (IŽ, 172); salj. *lěšo* (SALI, 162); kuk. *lěšo* (KUK, 141); vrg. *lěšo* (VRG, II, 106).

lòkârda *f.* – morska riba *Scomber scomber*. Radi se o dalmatizmu od oblika za ženski rod od lat. *lacertus* – "gušter" s prijelazima *a > o* i *rt > rd* (isti prijelaz kao u mletačkom), a oblik *locarda* potvrđen je već u XI. stoljeću u Splitu. Riječ je o tome da je tijelo ribe prošarano šarama, pa podsjeća na guštera (ERHSJ, I, 59; JE, II, 142 – 143; LHR, 1698; REW, 347 – 348). Usp.: kol. *lokârda* (KOL, 223); pov. *lokârda* (POV, 181); riv. *lokârda* (RIV, 157); iš. *lokârda* (IŽ, 177); salj. *lokârda* (SALI, 166); kuk. *lokârda* (KUK, 144); murt. *lokârda* (MURT, 153); vrg. *lokârda* (VRG, II, 108).

mànula *f.* – vrsta manje ribe s mnogo kostiju *Smaris vulgaris*; mlet. *menola* – "pesce di mare del genere Sparus, di cui abbiamo tre differenti specie" (DDV, 410); tr. *mènola* – "menola" (VG, 618); d.mlet. *menola s' clàva* – "pesce di mare. Menola." (VD, 120). Riječ je došla iz mletačkog, od lat. *maena* – "srdela, u Rimu hrana za siromašne", s dem. suf. *-ula*, a Devoto i Oli dodaju kako je riječ grč. porijekla: *mainē* (ERHSJ, II, 373; JE, II, 170 – 171; DLI, 1180; LHR, 1838; REW, 377). Usp.: kol. *mànula* (KOL, 234); pov. *mànula* (POV, 189); riv. *mànula* (RIV, 166); iš. *mànula* (IŽ, 189); salj. *mànula* (SALI, 177); kuk. *mànula* (KUK, 153).

màraška *f.* – vrsta (divlje) višnje, iznimno gorkog okusa *Prunus marasca*; mlet. *marasca* – "sorta di cilegia dolce che nasce dall' albero Amarasco" (DDV, 396); tr. *marasca* – "marasca e marasco" (VG, 589); d.mlet. *maràsca* – "frutto dell'amarasca" (VD, 113). Skok navodi kako pučka etimologija ovu riječ izvodi iz tal. *amaro* < lat. *amarus* – "gorak, trpak", pri čemu je sufiks *-asca* predrimskog, ligurskog porijekla, te po njemu zaključuje da se radi o mediteranskoj riječi (ERHSJ, I, 33; DLI, 71 – 72; 1150; LHR, 139; REW, 27). Usp.: riv. *maràška* (RIV, 166); iš. *maràška* (IŽ, 189); salj. *maràška* (SALI, 177); kuk. *maràška* (KUK, 154); vrg. *maràška* (VRG, II, 114).

màrēnda *f.* – zajutrak; doručak; mlet. *marenda* – "pranzo" (DDV, 398); tr. *marenda* – "colazione (il primo pasto della mattina e anche il leggero del mezzogiorno)" (VG, 592); d.mlet. *marènda* – "merenda" (VD, 114), od lat. *merenda* (ERHSJ, II, 377), što je pl.

¹⁸ Kolanjski rječnik bilježi nesvršeni gl. *lešät* (KOL, 218).

srednjeg roda gerundija gl. *mèrere* – "zaslužiti, zavrijediti, steći" (DLI, 1183; LHR, 1902; JE, II, 176; REW, 403). Riječ je došla iz mletačkog. Usp.: kol. *marênda* (KOL, 235); pov. *marênda* (POV, 190); riv. *marînda* (RIV, 167); iš. *marînda* (IŽ, 190); salj. *marênda* (SALI, 177); kuk. *marênda* / *marînda* (KUK, 154); murt. *marênda* (MURT, 160); vrg. *marênda* (VRG, II, 114).

mārūn *m.* – vrsta kestena, no širenjem značenja postao je sinonim za kesten *Castanea sativa*; mlet. *maron* – "specie di castagne" (DDV, 400); tr. *maron* – "marrone (frutto della varietà di castagno marrone come anche del castagno domestico)" (VG, 596); d.mlet. *maròn* – "castagna" (VD, 118). Skok navodi kako je riječ došla iz mletačkog, a tamo najvjerojatnije iz srlat. *marro*, *-onis* gdje je, pak, ušla iz nekog alpsko – mediteranskog idioma: *marra* – "veliki kamen" (ERHSJ, II, 381; DLI, 1156; REW, 391). Usp.: kol. *marūn* (KOL, 235); riv. *marūn* (RIV, 167); iš. *marūn* (IŽ, 190); salj. *marūn* (SALI, 178); kuk. *marūn* (KUK, 154); murt. *marūn* (MURT, 160); vrg. *marūn* (VRG, II, 115).

māštēl *m.* – veliko vjedro; mlet. *mastèlo* – "vaso di legno fatto a doghe e cerchiato, che serve segnatamente a far bucato" (DDV, 404); tr. *mastel* – "mastello" (VG, 605); d.mlet. *mastèla* – "vaso di legno" (DV, 119). Posuđenica iz mletačkog, od kslat. dem. *mastellus*, - "posudica za piće", grčkog porijekla: *mastos* – "vaza u obliku grudi" (ERHSJ, II, 384). Usp. kol. *maštēl* (KOL, 237); pov. *maštēl* (POV, 192); iš. *maštē* (IŽ, 191); salj. *maštēl* (SALI, 180); kuk. *maštēl* (KUK, 155); murt. *maštē* (MURT, 161); vrg. *maštē* (VRG, 116).

môl *m.* – vrsta morske ribe *Merluccius vulgaris*; mlet. *molo* – "pesce di mare di carne molto dilicata, detto da' sistematici Galus Morlangus" (DDV, 422); d.mlet. *mòlo* – "pesce marino. Mormoro." (VD, 123). Skok misli da je riječ o dalmatskom leksičkom ostatku iz ribarske terminologije, a Vinja da se radi o mletačkoj posuđenici čiji je izvor lat. *mulus* - "magarac", riječ mediteranskog porijekla (ERHSJ, II, 450; JE, II, 196). Usp.: kol. *môl* (KOL, 250); pov. *môl* (POV, 200); riv. *muôl* (RIV, 174); iš. *môl* (IŽ, 200); salj. *môl* (SALI, 189); kuk. *môl* / *mòlo* (KUK, 163); murt. *môl* (MURT, 167); vrg. *môl* (VRG, II, 122).

mûrva *f.* – dud *Morus alba* / *nigra*; mlet. *mora* – "frutto del moro o gelso" (DDV, 425). Skok navodi kako je riječ o dalmatskom leksičkom ostatku od lat. *morus* - "murva, dud", mediteranskog porijekla (ERHSJ, II, 484; DLI, 1239; LHR, 1970; REW, 419). Usp.: kol. *mûrva* (KOL, 259); pov. *mûrva* (POV, 207); riv. *mûrva* (RIV, 180); iš. *mûrva* (IŽ, 206); salj. *mûrva* (SALI, 196); kuk. *mûrva* (KUK, 168 – 169); murt. *mûrva* (MURT, 171); vrg. *mûrva* (VRG, II, 125).

nàpa *f.* – svod nad kaminom; mlet. *napa* – "capanna" (DDV, 436); tr. *napa* - "nappa del camino" (VG, 671); d.mlet. *nàpa* – "cappa del camino" (VD, 133). Posuđenica iz mletačkog, od lat. *mappa*, punskog (mediteranskog) porijekla, s disimilacijom *m – p > n – p* (ERHSJ, II, 502). Usp.: kol. *nàpa* (KOL, 278); pov. *nàpa* (POV, 217); riv. *nàpa* (RIV, 187);

iš. *nàpa* (IŽ, 217); salj. *nàpa* (SALI, 204); kuk. *nàpa* (KUK, 175); murt. *nàpa* (MURT, 175); vrg. *nàpa* (VRG, 129).

njòki *m. pl.* – okruglice od kuhanog krumpira, brašna i jaja; valjušci; mlet. *gnoco* – "specie di pastume o vivanda grossolana di figura rotonda" (DDV, 310); tr. *gnoco* – "gnocco" (VG, 443). Vinja etimologiju izvodi iz lat. *nucula*, što je dem. od *nux* – "orah, lješnjak", te objašnjava kako se "slike "orah", "badem" i sl. često nalaze u nazivima za različite vrste tjestenina" (JE, II, 219; LHR, 2078), dok Devoto i Oli misle da riječ možda dolazi iz langob. *knobba* – "čvor" (DLI, 871). Usp.: kol. *njòk* (KOL, 298); pov. *njòk* (POV, 230); riv. *ñòk* (RIV, 196); iš. *njòk* (IŽ, 230); salj. *njòci* (SALI, 217); kuk. *njòk* (KUK, 185); murt. *njòk* (MURT, 180); vrg. *ñòk* (VRG, II, 135).

òcàda *f.* – morska riba; ušata *Oblata melanura*; mlet. *ochiàda* – "pesce di mare" (DDV, 448); d.mlet. *ociàda* – "pesce di mare. Occhiata." (VD, 137). Riječ je o mletačkoj posuđeni, što potvrđuje i Vinja, izvedenoj od lat. *oculus* – "oko" (ERHSJ, III, 540; JF, I, 445). Usp.: murt. *ocàda* (MURT, 182).

òmbul *m.* – svinjska, teleća ili juneća slabina; pečenica; tr. *òmbolo* – "macell. lombo, lombata (parte dell'animale macellato che contiene uno dei lombi)" (VG, 700); d.mlet. *òmbolo* – "costata dell'animale macellato" (VD, 138). Riječ je o lat. dem. *lumbulus* od *lumbus* – "pečeni komad, pečenica" uz otpadanje početnog *l-* (ERHSJ, II, 330; DLI, 1106; LHR, 1811; REW, 372). Usp.: riv. *lùmbul* (RIV, 160); iš. *lùmbul* (IŽ, 180); salj. *lùmbul* (SALI, 169); kuk. *lùmbul* (KUK, 146); murt. *lùmbul* (MURT, 154); vrg. *lùmbuli* (VRG, II, 110).

òràda *f.* – vrsta morske ribe; podlanica; komarča; lovrata *Chrysoprystis aurata*; mlet. *orada* – "pesce di mare conosciutissimo" (DDV, 455); tr. *orada* – "orata" (VG, 705); d.mlet. *oràda* – "pesce di mare. Orata" (VD, 139). Riječ je o lat. izvedenici *aurata* (ženski rod od *aureatus*) od *aurum* – "zlatu" koja se zadržala u dalmatskom, ali ju je kasnije potisnula mletačka riječ koja je ušla i u ražanački govor (ERHSJ, II, 581; DLI, 1327; LHR, 281; REW, 52).¹⁹ Usp.: murt. *oràda* (MURT, 187).

òrzo *m.* – oguljeni ječam *Hordeum sativum*; mlet. *orzo* – "biada nota" (DDV, 456); tr. *orzo* – "orzo" (VG, 712). Posuđenica iz mletačkog u koji je došla iz lat. *hordeum* – "ječam", indoeuropskog porijekla (DLI, 1340; LHR, 1335; REW, 308). Usp.: riv. *ùòrzo* (RIV, 206); iš. *òrzo* (IŽ, 248).

òštriga *f.* – morska školjka; kamenica *Ostrea edulis*; mlet. *òstrega* – "ostrica" (DDV, 459); d.mlet. *òstrega* – "mollusco marino. Ostrica." (VD, 141). Riječ je o posuđenici iz

¹⁹ Vinja je u Ražancu zabilježila i termin *sekulica* – lik za mlade primjerke orade. Dalm. leksički ostatak od lat. *saeculum* "mlado od životinje" (JF, I, 218 – 219), s dem. suf. *-ica*.

mletačkog *òstrega* od lat. *ostrea* - "kamenica", ženskog roda od *ostreum*, latiniziranog greckizma (JF, II, 159 – 160; LHR, 2180). Usp.: pov. *òštriga* (POV, 245); murt. *òštriga* (MURT, 188); vrg. *òštriga* (VRG, 144).

pàdela *f.* – posuda za kuhanje, plića od lonca, s jednom ili dvije ručke; mlet. *paèla* – "strumento noto di cucina" (DDV, 461); tr. *padela* – "padella; tegame" (VG, 718). Skok navodi kako riječ dolazi od lat. *patera* – "žrtvena zdjelica u koju se bogovima ulijevalo vino za žrtvu", gdje je dočetak *-era* zamijenjen dem. suf. *-ella*, ili od *patina* – "tanjur, zdjela" (ERHSJ, II, 584; LHR, 2235; 2237). Meyer – Lübke kao krajnju etimologiju navodi oblik *patella* u značenju "tava" (REW, 466). Usp.: kol. *padèlica* (KOL, 326).

pàgār *m.* – morska riba *Pagrus vulgaris*. Skok navodi kako je vjerojatno riječ o dalm. leksičkom ostatku iz ribarske terminologije od lat. *pagarus*, grčkog porijekla (ERHSJ, II, 585). Usp.: pov. *pàgar* (POV, 249); riv. *pàgor* (RIV, 209); iš. *pàgar* (IŽ, 256); kuk. *pàgar* (KUK, 201); murt. *pàgar* (MURT, 190); vrg. *pàgar* (VRG, 147).

palàmida *f.* – vrsta morske ribe *Sarda mediterranea*; mlet. *palamida* – "pesce di mare, ha la figura del corpo simile al tonno, ma più piccolo e più tondo" (DDV, 463); tr. *palamida* – "palamita, tonetto" (VG, 724); d.mlet. *palamida* – "pesce marino. Palamita." (VD, 142). Skok navodi da je riječ o mlađem venecijanizmu, a Devoto i Oli dodaju kako izvor možda treba tražiti u novogrč. *palamis -idos* < stgrč. *pēlamis -idos*, složenici od *pēlós* – "mulj" + *amis* – "slatkododna kornjača" (ERHSJ, II, 591; DLI, 1359). Usp.: pov. *palamída* (POV, 250); riv. *palamída* (RIV, 210); iš. *palamída* (IŽ, 256); salj. *palamída* (SALI, 235); kuk. *palamída* (KUK, 202); murt. *palamíta* (MURT, 191); vrg. *palamída* (VRG, II, 147).

pàlènta *f.* – kukuruzna krupica; žganci; púra; mlet. *polenta* – "polenta, vivanda nota" (DDV, 517); tr. *polenta* – "polenta" (VG, 809); d.mlet. *polènta* – "polenta" (VD, 157). Skok ovu riječ vezuje uz lat. *polenta* – "ječmena kaša" (ERHSJ, II, 592; LHR, 2370; REW, 497). Usp.: kol. *palènta* (KOL, 328); vrg. *pulènta* (VRG, II, 174).

pànceta *f.* – slanina prošarana mesom, dimljena i sušena na buri; špek; mlet. *panzèta* – "piccola pancia" (DDV, 469); tr. *panzeta* – "pancetta; pancino; dim. di pancia" (VG, 731); d.mlet. *panzèta* – "pancetta affumicata" (VD, 144). Riječ je došla iz mletačkog: riječ je o dem. (*-eta*) od mlet. *panza* koje je preuzeto iz lat. *pantex* – "trbušina" (DLI, 1368; LHR, 2208; REW, 459). Usp.: pov. *pancèta* (POV, 250); riv. *pancèta* (RIV, 211); iš. *pancèta* (IŽ, 258); salj. *pancèta* (SALI, 237); kuk. *pancèta* (KUK, 203).

panděšpanja *f.* – vrsta slatkog kruha, nešto poput biskvita. Posuđenica iz mletačkog prema sintagmi "pan de Spagna" (DDV, 465 - 466) ili balkanski talijanizam, kako navodi Skok i potkrepljuje primjerima u rumunjskom i bugarskom (ERHSJ, II, 596). Kazivači navode kako su ga mala djeca zvala *panděšpája*. Usp.: kol. *padešpànj* (KOL, 326).

pànin *m.* – pecivo; tal. *panino* - "piccola forma di pane, per lo più tonda od ovale, tagliato per metà in modo da poter esser farcito con salumi, burro, ecc" (DLI, 1370). Posuđenica iz talijanskog; dem. od tal. *pane* < lat. *panis* – "kruh" (LHR, 2207; REW, 457). Usp.: iš. *panìn* (IŽ, 258).

papàlina *f.* – morska riba *Clupea sprattus*; mlet. *papalina* - "Term. de' Pesc. detta anche renghèta. Pesciatello di mare notissimo ch' è una varietà della Clupea Harengus di Linneo. Questo pesce ha il corpo compresso ancora più della sardella, a cui notissimo somiglia; ed è buonissimo cibo." (DDV, 469); tr. *papalina* – "sardina" (VG, 732); d.mlet. *papalina* – "pesce di mare. Papalina o Spratto." (VD, 144). Vinja nudi dva moguća objašnjenja: u prvom se nadovezuje na Boerija koji porijeklo imena veže uz činjenicu da se ta riba lovila uz obale nekadašnje papinske države, a u drugom se okreće mletačkoj riječi *papa* – "vivanda molto tenere, quasi liquida" < lat. *pappare* – "jesti" u dječjem govoru (JF, I, 376). Usp.: riv. *papalina* (RIV, 212); iš. *papalina* (IŽ, 258); murt. *papalina* (MURT, 192).

pàšta *f.* – skupni naziv za sve vrste tjestenine; mlet. *pasta* – "pasta" (DDV, 479 - 480); tr. *pasta* – "pasta" (VG, 745 – 746). Skok navodi kako je riječ o ženskom rodu od lat. *pastus* – "jelo" s pomakom u značenju, a Devoto i Oli da je riječ došla iz kslat. *pasta* od grč. *pastà* – "brašno s vodom i solju", izvedenice od *pàssō* – "umijesiti" (ERHSJ, II, 618; DLI, 1396; LHR, 2233). Usp.: kol. *pàšta* (KOL, 333); pov. *pàšta* (POV, 253); riv. *pàšta* (RIV, 215); iš. *pàšta* (IŽ, 262); salj. *pàšta* (SALI, 241); kuk. *pàšta* (KUK, 206); murt. *pàšta* (MURT, 194); vrg. *pàšta* (VRG, II, 150).

pêrka *f.* – morska riba *Serranus scriba*. Skok navodi kako je na Jadranu riječ o dalm. leksičkom ostatku od lat. *perca* – "morski grgeč" (LHR, 2265), grčkog porijekla (ERHSJ, II, 640; JF, I, 452). Usp.: riv. *pêrga* (RIV, 216); iš. *pêrga* (IŽ, 265); salj. *pêrga* (SALI, 244); kuk. *pêrga* (KUK, 208); murt. *pêrga* (MURT, 196); vrg. *pêrga* (VRG, 151).

(peš)kavāl *m.* – morska riba; konj *Corvina nigra*. Skok smatra kako je ovo mletačka ili talijanska posuđenica: složenica mlet. *pesse* / tal. *pesce* (< lat. *piscis*) + mlet. *caval* / tal. *cavallo* (< vlat. *cavallus*) = "riba konj" (DDV, 151; ERHSJ, II, 646), a Vinja je siguran samo u to da je ihtionim nastao na našoj obali, no ostaje dvojba radi li se ovdje o prijevodu s mletačkog na hrvatski ili obratno i radi li se uopće o kalku jer na talijanskoj obali ovu ribu ne zovu konjem (JF, II, 10 – 11). Usp.: pov. *kavāl* (POV, 150); riv. *kavāl* (RIV, 129); iš. *kavā* (IŽ, 135); salj. *kavāl* (SALI, 132); kuk. *kavāl* (KUK, 115); murt. *kavàla* (MURT, 129); vrg. *kavàla* (VRG, 88).

pìc *m.* – morska riba *Charax puntazzo*. Posuđenica iz talijanskog, prema tal. *pizzo* – "šiljasti vrh" (VIC, 680). S ovom se etimologijom slaže i Skok koji navodi da je riječ i u tal. i u druge jezike došla iz korijena *pits-* u značenju "oštrica, punta" (ERHSJ, II, 653). Usp.:

kol. *pìc* (KOL, 338); pov. *pìc* (POV, 257); riv. *pìc* (RIV, 218); iš. *pìc* (IŽ, 266); salj. *pìc* (SALI, 246); kuk. *pìc* (KUK, 209); murt. *pìc* (MURT, 198); vrg. *pìc* (VRG, 152).

pijaca *f.* – tržnica; pazar; mlet. *piazza* – "luogo spazioso circondato da edifizii" (DDV, 505); tr. *piaza* – "piazza" (VG, 780). Skok navodi kako je riječ o dalm. leksičkom ostatku od lat. *platea* – "široka ulica" u koji je ušao iz grčkog (ERHSJ, II, 672; REW, 493). Usp.: kol. *pijâca* (KOL, 338); pov. *pijâca* (POV, 257); riv. *pijâca* (RIV, 218); iš. *pijâca* (IŽ, 267); salj. *pijâca* (SALI, 247); kuk. *pijâca* (KUK, 210); murt. *pijâca* (MURT, 198); vrg. *pijâca* (VRG, II, 152).

pijat *m.* – tanjur; mlet. *piato* – "vaso quasi piano per portar in tavola le vivande" (DDV, 504); tr. *piato* – "piatto" (VG, 779). Skok navodi kako je riječ o dalm. leksičkom ostatku od vlat. *plattus* – "zdjela, tanjur", preuzetog iz grčkog u značenju "širok". Riječ je indoeuropskog porijekla (AEI, 315; ERHSJ, II, 677; LHR, 2356; REW, 493). Usp.: kol. *pijât* (KOL, 338 – 339); pov. *pijât* (POV, 257); riv. *pijât* (RIV, 219); iš. *pijât* (IŽ, 268); salj. *pijât* (SALI, 247); kuk. *pijât* (KUK, 210); murt. *pijât* (MURT, 198); vrg. *pijât* (VRG, II, 152).

pinjūr *m.* – vilica; mlet. *piron* – "piccolo strumento d' argento o altro metallo, con due o tre o quattro rebbi detti Punte o Rampini, con qual s' infilzano le vivande per mangiare" (DDV, 512); tr. *piron* – "forchetta" (VG, 796); d.mlet. *piròn* – "forchetta" (VD, 155). Riječ je o grčkom arhaizmu *pirûn* s metatezom $r - n > n - r$, no Skok nije siguran je li riječ u naše govore došla kao balkanski grecizam ili iz nekog od sjevernotalijanskih govora (ERHSJ, II, 643). Usp.: kol. *pirûn* (KOL, 342); riv. *pirûn* (RIV, 221); vrg. *pirûn* (VRG, II, 153).

pîrija *f.* – lijevak; mlet. *piria* – "strumento di latta fatto a campana, notissimo, per versare il liquore ne' vasi" (DDV, 512); tr. *piria* – "imbuto" (VG, 796). Skok navodi da je riječ došla iz mletačkog u koji je ušla iz grčkog (ERHSJ, II, 661). Usp.: kol. *pîrija* (KOL, 342); pov. *pîrija* (POV, 259); riv. *pîrija* (RIV, 220); iš. *pîrja* (IŽ, 270); salj. *pîrja* (SALI, 250); kuk. *pîrija* (KUK, 212); murt. *pîrija* (MURT, 200); vrg. *pîrija* (VRG, II, 153).

pišmolj *m.* – morska riba *Gadus merlangus*. Vinja navodi kako je ovdje riječ o mlet. složenici *pesce / pesse*²⁰ (< lat. *piscis*) *mogio* ili talijanskoj *pesce molle* (< lat. *mollis*), odnosno "meka riba", odakle je došla i u naše govore. Također pojašnjava kako je finalni palatal *-lj* nastao preko latinske glagolske izvedenice *molliare* od *mollis* (ERHSJ, II, 646; JF, I, 259 – 261; VIC, 577).²¹

²⁰ (DDV, 496).

²¹ Vinja je 1986. zabilježio i lik *oçalin*, prema mlet. *ochiâl* "strumento notissimo e comunissimo composto di due cristalli o vetri per cui mezzo s'ingrandisce o rischiara la vista" (DDV, 382); zbog posebne morfologije očiju kod ove ribe (JF, I, 262).

pòlpeta *f.* – okruglica od mljevenog mesa, jaja, kruha (ili krušnih mrvica) i luka; ko-sani odrezak; mlet. *polpèta* – "polpetta. Vivanda nota" (DDV, 518); tr. *polpeta* – "polpetta (vivanda composta di polpa di carne pesta o trita e variamente condita, ridotta in pezzi arrotondati o bislungi)" (VG, 811). Riječ dolazi od lat. *pulpa* – "komad mekana mesa" s vlat. dem. suf. *-itta* > *-etta* i prijelazom *u* > *o* (ERHSJ, III, 79; DLI, 1479 – 1480; LHR, 2551; REW, 511). Usp.: kol. *polpèta* (KOL, 365); iš. *polpèta* (IŽ, 285); kuk. *polpèta* (KUK, 220).

pomidôr *m.* – rajčica; paradajz; poma *Solanum lycopersicum*; mlet. *pomo d'oro* – "sorta d'ortagio notissimo, di sapore acidulo, che produce un frutto dello stesso nome, simile a una cipolla o mela, di color rosso o ranciato" (DDV, 519); tr. *pomodoro* – "pomodoro" (VG, 813); d.mlet. *pomidôro* – "pomodoro" (VD, 158). Riječ je nastala iz lat. sintagme *pomum de auro* – "zlatna voćka", s tim što je prvi dio sintagme dobio množinski oblik (ERHSJ, II, 700; DLI, 1481 – 1482; LHR, 2380). Usp.: kol. *pomidôr* (KOL, 365); pov. *pamidôr* (POV, 250); riv. *pomindûôr* (RIV, 231); iš. *pomedôr* (IŽ, 286); salj. *pomidôr* (SALI, 262); kuk. *pamidôr* (KUK, 203); murt. *pomidôra* (MURT, 206); vrg. *pomidôr* (VRG, II, 160).

pòt *m.* – posuda ili lončić iz kojeg se pije vino; tr. *poto* – "bicchiere di latta (col manico)" (VG, 824); d.mlet. *pòto* – "bicchiere con manico" (VD, 160). Skok misli da riječ dolazi od lat. *potus* – "piće" u koji je ušla iz grčkog iz ie. korijena *pi-*, a Vinja smatra da je došla iz kslat. *potus*. Devoto i Oli navode kako je to starija književna i rijetka riječ koja označava piće < lat. *potus* (ERHSJ, II, 667; JE, III, 73 – 74; DLI, 1498; LHR, 2406). Usp.: kol. *pòt* (KOL, 376); pov. *pòt* (POV, 280); riv. *pòt* (RIV, 234); iš. *pòt* (IŽ, 294); salj. *pòt* (SALI, 269); kuk. *pòt* (KUK, 226); murt. *pòt* (MURT, 209); vrg. *pòt* (VRG, II, 163).

pròšek *m.* – vrsta slatkog vina; d.mlet. *prosèco* – "vino passito" (VD, 161). Posuđenica iz tršćanskog: Rosamani navodi kako je Prosecco selo u tršćanskoj općini po kojem je piće dobilo ime (VG, 832), a Devoto i Oli se slažu s njim oko etimologije, ali navode kako se mjesto zove *Prosecco* (DLI, 1538). Usp.: iš. *pròšèk* (IŽ, 317).

pršùt *m.* – svinjski but, posoljen i osušen na buri; mlet. *persùto* – "coscia di porco, salata e secca" (DDV, 494); tr. *persuto* – "prosciutto" (VG, 765); d.mlet. *persùto* – "prosciutto" (VD, 151). Posuđenica iz mletačkog od vlat. *perexsuctus* = *per* – "po" + *exsuctus*, part. perf. od *exsugere* – "iscrpiti cijedenjem; lišiti tekućine; osušiti" (DLI, 1538). Usp.: kol. *pršùt* (KOL, 408); pov. *pršùt* (POV, 302); riv. *pršùt* (RIV, 246); iš. *pršùt* (IŽ, 320); salj. *pršùt* (SALI, 289); kuk. *pršùt* (KUK, 241); murt. *pršùt* (MURT, 126); vrg. *pršùt* (VRG, 173).

pù(j)ina *f.* – skuta; ostatak od proizvodnje tvrdog sira; mlet. *puina* – "ricotta" (DDV, 539); tr. *puina* – "ricotta" (VG, 835); d.mlet. *puina* – "ricotta" (VD, 161). Skok misli da je možda riječ o izvedenici na *-ina* od lat. *potus*, te za usporedbu nudi srlat. oblike *popina* i *po-vina* (ERHSJ, III, 70). Vinja, međutim, drži kako ni ova, kao ni neke druge dosad ponuđene

etimologije (lat. *pupa* – "lutkica", lat. *polmentum* – "kaša", lat. *pupanium* – "pogačica, pecivo" ili litv. *pienus* – "mlijeko") nije krajnje općeprihvaćeno rješenje. Devoto i Oli prihvaćaju varijantu da riječ dolazi iz lat. *popina* – "krčma kamo su zalazili najprostiji ljudi" (JE, III, 96; DLI, 1552; LHR, 2384). Usp.: riv. *puina* (RIV, 247); iš. *puina* (IŽ, 322); salj. *puina* (SALI, 292); kuk. *puina* (KUK, 242); murt. *pujina* (MURT, 217); vrg. *puina* (VRG, II, 174).

rādīc *m.* – biljka koja se jede svježa i začinjena poput salate, može biti crven (ljubičast) i zelen *Cychorium intybus*; mlet. *radichio* – "sorta d'erba di varie specie, che si mangia in insalata, ed è fra noi comune, chiamata da' sistematici Cichorium intybus" (DDV, 549); tr. *radic'* – "radicchio" (VG, 852); d.mlet. *radicio* – "radicchio" (VD, 165). Riječ je preko nekog od ovih govora u novije vrijeme ušla u ražanački, a potječe od lat. dem. *radiculus* < *radix* – "korijen" (ERHSJ, III, 96; LHR, 2618; REW, 524). Usp.: kol. *radīc* (KOL, 414); riv. *radīc* (RIV, 251); iš. *rādīc* (IŽ, 327).

râlj *m.* – morska riba otrovnih peraja; pauk. Skok navodi kako je riječ o posuđenici prema tal. *ragno* – "pauk" (ERHSJ, III, 108), no jednako tako je potvrđen i u mlet. *ragno* – "vermicello noto che fabbrica la tela e la distende a guisa di ragna" (DDV, 550) i u tr. *ragno* – "ragno" (VG, 854), oboje od lat. *araneus* – "pauk" (LHR, 197). Prijelaz *lj* > *nj* u Ražancu i okolici potvrđen još i u primjeru *súmljati*. Usp.: kol. *rânj* (KOL, 415); pov. *rânj* (POV, 309); riv. *râń* (RIV, 252); iš. *rânj* (IŽ, 328); salj. *rânj* (SALI, 298); kuk. *rânj* (KUK, 247); murt. *rânj* (MURT, 220); vrg. *râń* (VRG, 177).

râža *f.* – plosnata morska riba *Raja clavata*. Skok navodi kako je riječ o dalm. leksičkom ostatku od lat. *raja*, a prijelaz *j* > *ž* objašnjava sličnim primjerom: *majus* > *maž* (ERHSJ, III, 97). Vinja smatra da je ime *raja* (clavata) nastalo prenošenjem značenja za bodljikave biljke, trnove, itd. (JF, I, 75). Usp.: kol. *râža* (KOL, 429); pov. *râža* (POV, 316); riv. *râža* (RIV, 256); iš. *râža* (IŽ, 337); salj. *râža* (SALI, 305); kuk. *râža* (KUK, 253); murt. *râža* (MURT, 221 – 222); vrg. *râžica* (VRG, 180).

rîga *f.* – vrsta salate; rikula; tr. *riga* – "ricola" (VG, 880). Najvjerojatnije posuđenica iz tršćanskog od lat. dem. *erucula*, s aferezom *e-*, prijelazom *u* > *i* i ukidanjem deminutiva (potvrđeno postojanje oblika *eruca* – "rikula"). Dalm. leksički ostatak glasi *rikula* iz istog lat. izvora (ERHSJ, III, 142 – 143; LHR, 893; REW, 222). Usp.: pov. *rîga* (POV, 319); iš. *rîga* (IŽ, 342); salj. *rîga* (SALI, 310); kuk. *rîga* (KUK, 256); vrg. *rîga* (VRG, II, 182).

rižot *m.* – svako jelo od riže s umakom; tr. *rifoto* – "risotto, vivanda di riso dei Turchi" (VG, 886). Riječ je o izvedenici od *riso* < kslat. *oryza* u koji je ušla iz grčkog *óryza*, orijentalnog porijekla: *ōryza* (DLI, 1683; REW, 450). Usp.: pov. *rižòt* (POV, 320); iš. *rižòt* (IŽ, 343); kuk. *rižòt* (KUK, 257); murt. *rižòt* (MURT, 224 – 225); vrg. *rižòt* (VRG, II, 182).

rûmba *f.* – morska riba *Rhombus maximus*. Riječ je mletačkog ili talijanskog porijekla: mlet. *rombo* – "pesce di mare notissimo e pregiatissimo nelle mense de' grandi e de' ghiotti" (DDV, 582); tal. *rombo* – "nome comune di varie specie di Pesci Pleuronettiformi, di aspetto simile a quello delle sogliole ma dal corpo più rotondeggiante" (DLI, 1700) od lat. *rhombus* – "oblik romba". Usp.: iš. *rûmb* (IŽ, 345); kuk. *rûmb* (KUK, 259); murt. *rûmb* (MURT, 226); vrg. *rûmb* (VRG, 184).

salàmura *f.* – slana voda, sa začinom ili bez njega, u koju se stavlja meso ili se u njoj kiseli kupus; mlet. *salamòra* – "acqua salata per uso di conservarvi dentro pesci, funghi, olive, etc." (DDV, 592); tr. *salamora* – "salamora" (VG, 915); d.mlet. *salamòra* – "salamoia" (VD, 174). Riječ je došla iz vlat. *sal* – "sol" + *muria* – "rasol" (ERHSJ, III, 193; DLI, 1720; REW, 424; 566). Usp.: kol. *salamùra* (KOL, 441); pov. *salamùra* (POV, 326); riv. *salamùra* (RIV, 264); iš. *salamùra* (IŽ, 350); salj. *salamùra* (SALI, 316); kuk. *salamùra* (KUK, 262); murt. *salamùra* (MURT, 229); vrg. *salamùra* (VRG, II, 186).

sâ(l)pa *f.* – morska riba *Box salpa*; mlet. *salpa* – "pesce ignobile di mare, di corpo compresso, detto da Linn. Sparus salpa" (DDV, 594); tr. *salpa* – "salpa" (VG, 918). Dalm. leksički ostatak od lat. *salpa* < grč. *sàlpē* – "vrsta ribe", mediteranskog porijekla, indoeuropskim posredstvom (ERHSJ, III, 195 – 196; JE, III, 142; DLI, 1723; LHR, 2807; REW, 568). Usp.: kol. *sâlpā* (KOL, 442); riv. *sâpa* (RIV, 265); iš. *sâpa* (IŽ, 351); salj. *sâpa* (SALI, 317); kuk. *sâpa* (KUK, 263); murt. *sâpa* (MURT, 229); vrg. *sâpa* (VRG, 186).

sâlsa *f.* – gusti umak od rajčice, pirjan na ulju i luku; mlet. *salsa* – "condimento di più maniere che si fa delle vivande" (DDV, 594); tr. *salsa* – "salsa" (VG, 918). Skok navodi kako je riječ o ženskom rodu poimeničenog lat. part. perf. *salsus* – "slan" (ERHSJ, III, 196; LHR, 2807; DLI, 1723 – 1724; REW, 568). Usp.: kol. *šâlsā* (KOL, 490); riv. *sâlsa* (RIV, 265); iš. *sâlsa* (IŽ, 350); kuk. *sâlsa* (KUK, 262); murt. *šâlsā* (MURT, 245); vrg. *sâlsa* (VRG, II, 186).

sîpa *f.* – morski glavonožac *Sepia officinalis*; mlet. *sepa* – "seppia, detto da Linn. Soepia officinalis, molusco di mare, carnosio, il quale rinchiude nel suo interno una specie d'inchioostro che spruzza per intorbidar l'acqua e occultarsi a' pesci che lo volessero divorare" (DDV, 645); tr. *sepa* – "seppia" (VG, 1004). U ražanačkom je govoru riječ o dalm. leksičkom ostatku od lat. *sepia* – "morska sipa" gdje je riječ ušla iz starogrčkog *sepiā* (ERHSJ, III, 240; JE, III, 162; DLI, 1811 – 1812; LHR, 2902; REW, 589). Usp.: kol. *sîpa* (KOL, 449); pov. *sîpa* (POV, 330); riv. *sîpa* (RIV, 268); iš. *sîpa* (IŽ, 356); salj. *sîpa* (SALI, 322); kuk. *sîpa* (KUK, 266); murt. *sîpa* (MURT, 231); vrg. *sîpa* (VRG, II, 189).

sklât *m.* – morska riba, ne odviše privlačnog izgleda²² *Squatina laevis*. Riječ je o dalm. leksičkom ostatku od vlat. dem. *squattulus* < *squattus* (ERHSJ, III, 260; JF, I, 71). Usp.:

²² Informatori su u Ražancu čak potvrdili i uvredu: "Rúžan si kaj sklât!".

kol. *sklat* (KOL, 451); pov. *sklât* (POV, 331); riv. *sklât* (RIV, 270); iš. *sklât* (IŽ, 358); kuk. *sklât* (KUK, 267); murt. *sklât* (MURT, 232); vrg. *sklât* (VRG, 190).

srdela *f.* – morska riba *Clupea pichardus*; mlet. *sardela* – "pesciatello di mare notissimo, conosciuto dagli Antichi col nome Sardinia" (DDV, 601); tr. *sardela* – "sardella, sardina" (VG, 933); d.mlet. *sardèla* – "pesce di mare. Sardella" (VD, 175 – 176). Skok navodi da je to dalm. leksički ostatak od lat. *sarda* – "srdela", s dem. suf. *-ella*, no Vinja nije siguran u to (ERHSJ, III, 318; JF, I, 370; DLI, 1733; LHR, 2825; REW, 573). Usp.: kol. *srdèla* (KOL, 470); pov. *srdèla* (POV, 341); riv. *srdèla* (RIV, 278); iš. *srdèla* (IŽ, 375); salj. *srdèla* (SALI, 336); kuk. *srdèla* (KUK, 276); murt. *srdèla* (MURT, 238); vrg. *srdèla* (VRG, II, 197).

šarag / šarag *m.* – morska riba *Sargus rondeletii*. Vjerojatno dalm. ostatak od lat. *sargus*, grčkog porijekla (ERHSJ, III, 204). Prijelaz *s > š* čest u govoru ražanačkog kraja. Usp.: kol. *sàrag* (KOL, 443); murt. *šàrag* (MURT, 245).

šarūn *m.* – morska riba *Trachurus mediterraneus*. Skok misli da je riječ o dalm. ostatku od vlat. oblika *surone* – "šarun" (u Dubrovačkom statutu potvrđen oblik *surro*, *-onis*) pri čemu je nenaglašeno *u* postupno prešlo u naglašeno *a*. Riječ je grčkog porijekla (ERHSJ, III, 206; LHR, 3130), s prijelazom *s > š*. Usp.: kol. *šarūn* (KOL, 492); pov. *šarūn* (POV, 351); riv. *šarūn* (RIV, 287); iš. *šarūn* (IŽ, 389); salj. *šarūn* (SALI, 349); kuk. *šarūn* (KUK, 286); murt. *šarūn* (MURT, 245 – 246); vrg. *šarūn* (VRG, 204).

škàf(a) *m.* – sudoper; kameno ili limeno udubljenje koje služi za pranje; mlet. *scafa* – "pila dell'acquaio" (DDV, 613); tr. *scafa* – "acquaio" (VG, 953); d.mlet. *scàfa* – "acquaio" (VD, 179). Riječ dolazi iz mletačkog, od lat. *scaphus* – "udubljenje" u koji je ušla iz grčkog u značenju "iskopati" (ERHSJ, III, 254; LHR, 2841; REW, 576 - 577). Usp.: kol. *škàfa* (KOL, 498); pov. *škàf* (POV, 355); riv. *škàfa* (RIV, 290); iš. *škàfa* (IŽ, 394); salj. *škàf* (SALI, 354); kuk. *škàf* (KUK, 290); vrg. *škàf* (VRG, II, 207).

škâmpi *m. pl.* – vrsta morskog raka narančastocrvene boje *Nephrops norvegicus*; mlet. *scampo* – "specie di granchio marino a coda lunga" (DDV, 617); tr. *scampo* – "scampo" (VG, 957). Riječ je o posuđenici iz mletačkog koja se s vremenom udomačila i u talijanskom, a grčkog je porijekla, vjerojatno od riječi *hippókampos* – "morski konjic" (Vinja, doduše, misli da je ishodište samo drugi dio složenice). Radi se o novijoj posuđenici koja je u mlet. potvrđena u XIX., a kod nas u XX. stoljeću (ERHSJ, III, 398; JE, III, 217 – 218; JF, II, 91 - 92; DLI, 1751). Usp.: kol. *škâmp* (KOL, 499); riv. *škânp* (RIV, 291); murt. *škânp* (MURT, 250).

škřpina *f.* – vrsta morske ribe crvenkaste boje *Scorpaena serofa*; mlet. *scarpèna* – "pesce di mare, detto già latin. Scorpoena, e da Linn. Scorpoena porcus" (DDV, 620); tr.

scarpēna – "scòrpena, scòrfano" (VG, 962). Skok navodi da je ipak riječ o dalm. leksičkom ostatku od lat. *scarpaena* – "bodeljka, škrpina, morska riba" gdje je ušla iz grčkog *skórpa-ina* < *skorpīos* – "škorpijon" (ERHSJ, III, 258; LHR, 2857; REW, 582). Usp.: kol. *škrpīna* (KOL, 504); pov. *škrpīna* (POV, 359); riv. *škrpīna* (RIV, 294); iš. *škrpīna* (IŽ, 399); kuk. *škrpīna* (KUK, 293 – 294); murt. *škrpīna* (MURT, 253); vrg. *škrpīna* (VRG, II, 208).

špāda *f.* – morska riba; sabljarka; jaglun *Xiphias gladius*. Vinja navodi kako taj ihti-onim u Ražancu glasi *pešešpada* zbog oblika gornje vilice koja izgleda poput mača (JF, I, 181; JF, II, 329), no ispitanici anketirani za ovaj rad navode da je oni zovu *špāda*: posuđe-nica iz mlet. *spada* – "pesce di mare a scheletro ossoso" (DDV, 680) < lat. *spatha* < grč. *spathè* – "lopatica" (DLI, 1893 – 1894).

špār *m.* – vrsta morske ribe *Sargus vulgaris*; mlet. *sparo* – "pesce di mare detto da Linneo Sparus annularis e da Bondelezio Sparyus sparus. Il corpo di quest' animale è compresso ai lati e somiglia all'orata; ma è de carne molle e meno saporita" (DDV, 683); tr. *sparo* – "sparo" (VG, 1064); d.mlet. *spàro* – "pesce di mare. Sarago." (VD, 196). Dalm. leksički ostatak (ili mlet. posuđenica) od lat. *sparus* < grč. *spàros* – "vrsta ribe, špar" (ERHSJ, III, 308; DLI, 1897; LHR, 2986). Usp.: kol. *špār* (KOL, 508); pov. *špār* (POV, 361); riv. *špār* (RIV, 297); iš. *špār* (IŽ, 402); kuk. *špār* (KUK, 296); murt. *špār* (MURT, 255); vrg. *špār* (VRG, II, 209).

špàroga *f.* – uska samonikla biljka čiji se kuhani gornji dio poslužuje s tvrdo kuhanim jajima, začinjen maslinovim uljem *Asparagus officinalis*. Riječ je u obliku *sparagus* zabi-lježena već u kslat. (ERHSJ, III, 309). U ražanački je ušla iz tal. *asparago* < lat. *asparagus* < grč. *aspàragos* – "šparoga", mediteranskog porijekla (DLI, 146; LHR, 236; REW, 47), s aferezom *a-*. Usp.: riv. *špàroga* (RIV, 297); iš. *špàroga* (IŽ, 403); kuk. *špàroga* (KUK, 296); murt. *špàroga* (MURT, 255); vrg. *špàroga* (VRG, II, 209).

špīna *f.* – slavina; pipa; tr. *spina* – "foro del fondo della botte" (VG, 1073); d.mlet. *spina* – "rubinetto dell'acqua" (VD, 198). Skok misli kako je možda riječ o dalm. leksičkom ostatku od lat. *spina* – "čep bačve" (ERHSJ, III, 311; LHR, 2997 – 2998). Usp.: kol. *špīna* (KOL, 509); pov. *špīna* (POV, 362); riv. *špīna* (RIV, 297); iš. *špīna* (IŽ, 403); salj. *špīna* (SALI, 363); kuk. *špīna* (KUK, 297); murt. *špīna* (MURT, 256); vrg. *špīna* (VRG, II, 209).

štrljūn / štrjun *m.* – velika i rijetka morska riba *Acipenser sturio*. Vinja navodi kako je lat. *acipenser* već vrlo rano uzmaknuo pred germ. oblikom *sturiō* > kslat. *sturiō*, odakle je preuzet kod nas u mnogim varijantama. Za oblik *štrjun* navodi kako je moguće da je preuzet iz nekog od središnjih ili južnotalijanskih jadranskih dijalekata uz različite pareti-mološke prilagodbe (JF, II, 44 – 45). Usp.: murt. *štrjūn* (MURT, 259).

šúg *m.* – umak; saft; sos; mlet. *sugo* – "succhio" (DDV, 722); tr. *sugo* – "sugo, succo" (VG, 1119). U ove govore (i u naše) došla je vjerojatno iz kslat. *succus* < lat. *sucus* – "sok" u koji je preko grčkog ušla iz ie. korijena *suk-* (ERHSJ, III, 302; DLI, 1964; LHR, 3090; REW, 634). Usp.: kol. *šúg* (KOL, 518); pov. *šúg* (POV, 367); riv. *šúg* (RIV, 302); iš. *šúg* (IŽ, 410); salj. *šúg* (SALI, 370); kuk. *šúg* (KUK, 302); murt. *šúg* (MURT, 260); vrg. *šúg* (VRG, II, 211).

švòj(a) *m.* – morska riba; list *Solea vulgaris*; mlet. *sfogio* – "pesce di mare che abbon-da... estremamente stacciato ai lati" (DDV, 651); d.mlet. *sfòio* – "pesce di mare. Sogliola." (VD, 188). Posuđenica iz (dalmatinskog) mletačkog koju Skok tumači kao *s-* + mlet. *foja* (ERHSJ, I, 523).²³ Usp.: kol. *švòja* (KOL, 521); pov. *švòja* (POV, 370); iš. *švòja* (IŽ, 414); kuk. *švòlja* (KUK, 304); murt. *švòlja* (MURT, 262); vrg. *švòlja* (VRG, 212).

tèrîna *f.* – posudica; zdjelica; tr. *terina* – "1. zuppiera. 2. insalatiera" (VG, 1148); d.mlet. *terîna* – "1. zuppiera. 2. insalatiera." (VD, 209). Riječ je o ženskom rodu poimeničenog pridjeva na *-inus* od lat. *terra* – "zemlja" (ERHSJ, III, 461; LHR, 3203 - 3204). Usp.: kol. *terîna* (KOL, 529); pov. *terîna* (POV, 374); riv. *terîna* (RIV, 308); iš. *terîna* (IŽ, 420); salj. *terîna* (SALI, 379); kuk. *terîna* (KUK, 309); murt. *terîna* (MURT, 266); vrg. *terîna* (VRG, II, 215).

timùn(j)ēra *f.* – morska riba; paklara *Petronyzon marinus*. Posuđenica prema mlet. *timòn* – "timone" (DDV, 748), od kslat. *timo*, *onis*, varijante od *temo*, *onis* – "kormilo" (JF, I, 40; DLI, 2031; LHR, 3183).

tòtān *m.* – lignjun *Todarodes sagitatus*. Vinja smatra da smo ovaj ihtionim preuzeli s talijanske obale, pri čemu isključuje mletačko porijeklo jer ga mletački popisi ne potvrđuju, a tome u prilog govori i izostanak sonorizacije intervokalnog *t*, pa zaključuje da je naziv došao iz krajeva južnije od Venecije. Krajnju etimologiju pronalazi u mediteranskom supstratu uz moguće grčko posredstvo (JF, II, 64 – 65).²⁴ Usp.: kol. *tòtan* (KOL, 534); iš. *tòtan* (IŽ, 424); kuk. *tòtan* (KUK, 313); murt. *tòtan* (MURT, 268).

trāvèrsa *f.* – pregača; kecelja; zaslon; mlet. *traversa* – "pezzo di pannolino o d'altra materia, che tengono dinanzi cinto le donne, e che si chiama anche grembo" (DDV, 765); tr. *traversa* – "grembiule" (VG, 1173); d.mlet. *travèrsa* – "grembiule" (VD, 213). U sjevernotalijanske govore (> ražanački) je ušla kao poimeničeni lat. part. perf. *transversus*, nastao od prefiksa *trans-* "preko" i glagola *vertere* – "okretati, vrtjeti" (ERHSJ, III, 494; LHR, 3269; 3450). Usp.: kol. *travèsa* (KOL, 535 - 536); pov. *travèsa* (POV, 379); riv. *travièsa* (RIV, 312); iš. *travèsa* (IŽ, 426); salj. *travèsa* (SALI, 385); kuk. *travèsa* (KUK, 315); murt. *travèsa* (MURT, 269); vrg. *travèrsa* (VRG, II, 218).

²³ Ovaj ihtionim potvrdili su uglavnom stariji kazivači, dok su oni srednje i mlađe dobi izjavili da se riba zove *lišt*.

²⁴ Ovaj je oblik potvrđen u Rtini i Ljupču.

trìp(ie) f. pl. – iznutrice pirjane u umaku; mlet. *trìpa* – "si dicono gli interiorio sie-no le budelle degli animali aperte, nettate, tagliuzzate, cotte e condite ad uso di vivanda" (DDV, 768); tr. *trìpa* – "trippa, scherz. e volg. per ventre in tutti gli usi dell'ital." (VG, 1179); d.mlet. *trìpe* – Miotto umjesto konkretnog značenja navodi recept za njihovu pri-premu (VD, 213 – 214). Riječ je u ove govore, a iz njih u naše, došla iz ar. *tarb* – "trbušna maramica" (ERHSJ, III, 503; DLI, 2082). Usp.: kol. *trìpe* (KOL, 538); pov. *trìpice* (POV, 380); iš. *trìpe* (IŽ, 428); salj. *trìpice* (SALI, 387); kuk. *trìpice* (KUK, 317); murt. *trìpice* (MURT, 271).

trìšnja f. – trešnja *Prunus avium*. Dalmatski leksički ostatak od vlat. *ceresea*, ženski rod pridjeva na *-eus* od *ceresus* < lat. *ceraesus* - "trešnjin" (LHR, 438), egejsko – maloazij-skog porijekla grčkim posredstvom, s prijelazom *k > t* na početku riječi. Skok navodi kako je dočetak *-nja* rezultat križanja s *višnja* (ERHSJ, II, 199). Usp.: kol. *trìšnja* (KOL, 538); pov. *trìšnja* (POV, 380); salj. *trìšnja* (SALI, 387); murt. *trìšnja* (MURT, 271).

trìlja f. – morska riba *Mullus barbatus*. Riječ je došla iz tal. *triglia* - "nome comune dei Pesci Attinotterigi appartenenti alla famiglia dei Mullidi, del corpo allungato e con due barbighi sotto la gola, assai pregiati per la bontà delle loro carni; particolarmente diffuse nel Mediterraneo", a novogrčkog je porijekla: *triglè / trigla* (ERHSJ, III, 501; DLI, 2078; REW, 676; JF, I, 274). Usp.: kol. *trìlja* (KOL, 539); pov. *trìlja* (POV, 381); riv. *trìlja* (RIV, 314); iš. *trìlja* (IŽ, 429); salj. *trìlja* (SALI, 388); kuk. *trìlja* (KUK, 317); murt. *trìlja* (MURT, 271); vrg. *trìlja* (VRG, II, 219).

túnj m. – velika morska riba *Thunnus thynnus*. Skok navodi kako je moguće da je riječ o dalm. leksičkom ostatku od lat. *thynnus* ili *thunnus*, grčkog ili hebrejskog (hebr. *tannin* – "morska neman") porijekla (ERHSJ, III, 523; JF, I, 297 – 298).²⁵ Usp.: kol. *tún* (KOL, 545); pov. *tún* (POV, 382); riv. *tún* (RIV, 316); iš. *tún* (IŽ, 432); salj. *túnj* (SALI, 391); kuk. *túnj* (KUK, 320); murt. *túnj* (MURT, 274); vrg. *tún* (VRG, 221).

ùligna / lìgnja f. – morski glavonožac *Lolligo vulgaris*. Dalm. leksički ostatak od lat. *lolligo*, *-ginis*, kako pokazuje očuvani velar *g*, uz otpadanje *l-* i prijelazom *o > u* (ERHSJ, II, 294). Za oblik *lìgnja* koji su potvrdili mlađi govornici Skok navodi da je rezultat toga što se je *lo* u *lolligo* pobrkalo s romanskim određenim članom, pa je kod nas otpalo.²⁶ Usp.: kol. *lìgna* (KOL, 219); pov. *ulìgnja* (POV, 386); riv. *ulìgna* (RIV, 319); iš. *ulìgna* (IŽ, 438); salj. *ulìgna* (SALI, 394); kuk. *ulìgna* (KUK, 323); vrg. *lìgna* (VRG, 127).

vâž m. – limenka s (polu)tekućim sadržajem; iz mlet. *vaso* (DDV, 780), < lat. *vasum*, izvedenice od *vas*, *vasis* – "sud, lonac, posuđe" (ERHSJ, III, 568; DLI, 2128; LHR, 3406;

²⁵ Oblici *tùna* i *tùna* potvrđeni u Rtini, Ljupču i Krnezi.

²⁶ Istog je postanja i *ùlignan / lìgnjun* (*Todarides sagitatus*), također potvrđen u Ražancu (JF, II, 61).

REW, 698). Usp.: kol. *vâž* (KOL, 566); pov. *vâž* (POV, 394); riv. *vâž* (RIV, 327); iš. *vâž* (IŽ, 449); salj. *vâž* (SALI, 401); kuk. *vâž* (KUK, 330); murt. *vâž* (MURT, 281); vrg. *vâž* (VRG, II, 229).

vâžō *m.* – grah *Phaseolus vulgaris*; mlet. *fasòlo* – "legume notissimo, la cui pianta dicesi da Linneo Phaseolus vulgaris" (DDV, 262); tr. *fasol* – "fagiolo" (VG, 360); d.mlet. *pršòl* – "fagiolo" (VD, 78). Meyer – Lübke ovu riječ vezuje uz lat. oblik *phaseolus* (REW, 481). Usp.: kol. *fažòl* (KOL, 112); pov. *fažò* (POV, 104); riv. *fažùò* (RIV, 90); iš. *fažò* (IŽ, 79); salj. *fažò* (SALI, 83); kuk. *fažò* / *fažòl* (KUK, 64); murt. *fažòl* (MURT, 85); vrg. *fažò* (VRG, II, 55).

vrìgat *v.* - pržiti (hranu) u vrelom ulju. Riječ je o dalm. ostatku od lat. *frigere* – "peći, pržiti" s hrv. inf. suf. *-at(i)* (ERHSJ, I, 530; LHR, 1163; REW, 262). Usp.: kol. *frìgat* (KOL, 117); pov. *frìgati* (POV, 109); riv. *frìgati* (RIV, 94); iš. *frìgati* (IŽ, 84); salj. *frìgati* (SALI, 89); kuk. *frìgati* (KUK, 68); murt. *frìgati* (MURT, 87); vrg. *frìgati* (VRG, II, 56).

vr̃mēnta *f.* – vrsta žitarice *Triticum sativum* od koje se u prošlosti pravio kruh i palenta, no tom se rječju danas uglavnom naziva kukuruz; mlet. *frumento*, *formento* – "frumento o formento è grano, biada notissima, detta da Linn. Trilicium Nuticum" (DDV, 282); tr. *frumento*, *formento* – "grano" (VG, 395). Riječ je došla iz lat. *frumentum*, što je apstrakt na *-mentum* (pl.: *-menta*) od gl. *fruī* – "uživati", s prijelazom *f > v* (ERHSJ, I, 526; DLI, 815; Ma, 1170 – 1171; REW, 264). Usp.: pov. *vr̃mēnta* (POV, 402); riv. *fr̃mitùn* (Ra, 95); salj. *fr̃mentùn* (SALI, 89); murt. *fr̃mēnta* (MURT, 87); vrg. *fr̃mentùn* (VRG, II, 57).

6. ZAKLJUČAK

Romanizmi u kuhinjskom i kulinarskom leksiku ražanačkog kraja rezultat su višestoljetnih prožimanja romanskih (dalmatskog, mletačkog, tršćanskog i talijanskog) i hrvatskih (čakavskog, a nakon povlačenja Turaka, štokavskog) elemenata na ovom prostoru. Iako su se na ovom području smjenjivale mletačka, francuska, austrijska i hrvatska vlast, romanizmi su se, zahvaljujući administraciji, trgovini, pomorstvu i u novije vrijeme turizmu, održali u kuhinjskom i kulinarskom leksiku Ražanca i okolnih sela. Također, iako je romanski utjecaj vidljiv i u drugim područjima (građevinarstvo, pomorstvo, odjeća i obuća), najviše je obogatio područje kuhinje i kulinarstva, budući da se radi o jednoj od najvažnijih sfera ljudskog života. U radu su, terenskim istraživanjem i neposrednim kontaktom s izvornim kazivačima, prikupljena 133 romanizma, no ovo je tek prvo istraživanje, pa se zasigurno ne može govoriti o konačnom broju. Također, za razliku od većine članaka koji se bave ovom tematikom na drugim dijelovima jadranske obale, ovo je istraživanje obavljeno bez pomoći rječnika, budući da rječnik ražanačkoga govora još nije dostupan.

Romanizmi u ražanačkom govoru u potpunosti su prilagođeni fonologiji i morfologiji novoštokavskog ikavskog govora, bez obzira na čakavski supstrat. Njihova značenja i etimologije potvrđene su u mletačkom, tršćanskom (julijskom), mletačko-dalmatinskom, talijanskom i talijansko-hrvatskom rječniku, kao i u hrvatskim etimološkim rječnicima, te rječniku romanskih etimologija. Leksičke jedinice su potom uspoređene s onima iz rječnika drugih govora zadarske regije (kolanjskog, povljanskog, rivanjskog, iškog, saljskog, kukljičkog, vrgadinskog i govora otoka Murtera), neovisno o tome jesu li ti govori čakavski ili štokavski. Ovaj se rad može smatrati konstatacijom postojećeg stanja romanizama iz semantičkog polja kuhinje i kulinarstva na ražanačkom području, te poslužiti kao materijal za usporedbu s romanizmima s drugih područja jadranske obale ili obližnjih prostora na kojima je romanski utjecaj ostavio traga.

KRATICE

A - akuzativ	kllat. - klasični latinski
adj. - pridjev	kol. - kolanjski
adv. - prilog	Kr. - Krist
ar. - arapski	kslat. - kasnolatinski
arh. - arhaizam	kuk. - kukljički
aug. - augmentativ	L - lokativ
D - dativ	l. - lice
dalm.- dalmatski	langob. - langobardski
d.mlet. - dalmatinski mletački	lat. - latinski
dem. - deminutiv	litv. - litavski
f. - <i>femininum</i> ; ženski rod	m - <i>masculinum</i> ; muški rod
fl. - flamanski	mlet. - mletački
G - genitiv	mn. - množina
g. - godina	murt. - govori otoka Murtera
germ. - germanski	N - nominativ
gl. - glagol	neolat. - neolatinski
got. - gotski	novogrč. - novogrčki
grč. - grčki	njem. - njemački
hebr. - hebrejski	part. - particip
hol. - holandski	perf. - perfekt
hrv. - hrvatski	pl. - plural
I - instrumental	pl.tantum - <i>pluralia tantum</i>
ie. - indoeuropski	pov. - povljanski
inf. - infinitiv(ni)	pr. - prije
iš. - iški	prez. - prezent
jd. - jednina	reg. - regionalizam

riv. - rivanjski	suf. - sufiks
salj. - saljski	španj. - španjolski
sg. - singular	tal. - talijanski
sl. - slično	tr. - tršćanski
srlat. - srednjovjekovni latinski	usp. - usporedi
stengl. - staroengleski	V - vokativ
stfranc. - starofrancuski	v. - glagol
stgrč. - starogrčki	vlat. - vulgarnolatinski (pučki latinski)
sttal. - starotalijanski	vrg. - vrgadinski

BIBLIOGRAFSKE KRATICE

- AEI - Devoto, Giacomo (1968). *Avviamento alla etimologia italiana (dizionario etimologico)*. Firenze: Le Monnier.
- DDV - Boerio, Giuseppe (1867). *Dizionario del dialetto veneziano*. Venezia: Reale tipografia di Giovanni Cecchini edit.
- DLI - Devoto, Giacomo, Giancarlo Oli (1997). *Dizionario della lingua italiana*. Firenze: Le Monnier.
- ERHSJ - Skok, Petar (1971 – 1974). *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: JAZU.
- GDT - Doria, Mario (1984). *Grande dizionario del dialetto triestino*. Trieste: Edizioni "Italo Svevo" – "Il meridiano".
- HER - Gluhak, Alemko (1993). *Hrvatski etimološki rječnik*. Zagreb: August Cesarec.
- IŽ - Martinović, Žarko (2005). *Rječnik govora otoka Iža*. Zadar: Gradska knjižnica Zadar.
- JE - Vinja, Vojmir (1998). *Jadranske etimologije: Jadranske dopune Skokovu etimologijskom rječniku*. Zagreb: HAZU – Školska knjiga.
- JF - Vinja, Vojmir (1986). *Jadranska fauna: etimologija i struktura naziva*. Split: Logos.
- KOL - Oštarić, Ivo (2005). *Rječnik kolanjskoga govora ili Ričnik mista Kolana na otoku Pagu*. Zadar: Matica hrvatska.
- KUK - Maričić Kukljičanin, Tomislav (2000). *Rječnik govora mjesta Kukljica*. Zadar: Matica hrvatska.
- LHR - Marević, Jozo (2000). *Latinsko – hrvatski enciklopedijski rječnik*. Zagreb: Matica hrvatska.
- MURT - Juraga, Edo (2010). *Rječnik govora otoka Murtera*. Murter – Šibenik: Ogranak Matice hrvatske Murter – Županijski muzej Šibenik.
- POV - Tičić, Ante (2004). *Rječnik govora mjesta Poveljane na otoku Pagu*. Zadar: Matica hrvatska.
- REW - Meyer – Lübke, Wilhelm (1911). *Romanisches etymologisches Wörterbuch*. Heidelberg: Carl Winter's Universitätsbuchhandlung.
- RIV - Radulić, Ladislav (2002). *Rječnik rivanjskog govora*. Zadar: Matica hrvatska.

- SALI - Piasevoli, Ankica (1993). *Rječnik govora mjesta Sali*. Zadar: Ogranak Matice hrvatske.
- VD - Miotto, Luigi (1984). *Vocabolario del dialetto veneto dalmata*. Trieste: LINT.
- VG - Rosamani, Enrico (1990). *Vocabolario giuliano*. Trieste: LINT.
- VIC - Deanović, Mirko, Josip Jernej (1997). *Vocabolario italiano – croato*. Zagreb: Školska knjiga.
- VRG - Jurišić, Blaž (1973). *Rječnik govora otoka Vrgade*. Zagreb: JAZU.

LITERATURA

- Anić, Vladimir (2003). *Veliki rječnik hrvatskog jezika*. Zagreb: Novi Liber.
- Boerio, Giuseppe (1867). *Dizionario del dialetto veneziano*. Venezia: Reale tipografia di Giovanni Cecchini edit.
- Deanović, Mirko, Josip Jernej (1997). *Vocabolario italiano – croato*. Zagreb: Školska knjiga.
- Devoto, Giacomo (1968). *Avviamento alla etimologia italiana (dizionario etimologico)*. Firenze: Le Monnier.
- Devoto, Giacomo, Giancarlo Oli (1997). *Dizionario della lingua italiana*. Firenze: Le Monnier.
- Doria, Mario (1984). *Grande dizionario del dialetto triestino*. Trieste: Edizioni "Italo Svevo" – "Il meridiano".
- Dušević, Darko (1995). *Ražanac*. Ražanac – Opatija: Općina Ražanac – Tiskara "Žagar".
- Filipi, Goran, Barbara Buršić Giudici (1997). *Istriotski lingvistički atlas*. Pula: Znanstvena udruga Mediteran.
- Filipi, Goran (2004). *Istrorumunjski lingvistički atlas*. Pula: Znanstvena udruga Mediteran.
- Gačić, Jasna (2004). *Etimološka i leksikološka obradba kuhinjskih i kulinarskih naziva romanskog (dalmatskog, mletačkog, talijanskog i drugih) podrijetla u Dalmaciji*. Zagreb: Filozofski fakultet.
- Gluhak, Alemko (1993). *Hrvatski etimološki rječnik*. Zagreb: August Cesarec.
- Juraga, Edo (2010). *Rječnik govora otoka Murtera*. Murter – Šibenik: Ogranak Matice hrvatske Murter – Županijski muzej Šibenik.
- Jurišić, Blaž (1973). *Rječnik govora otoka Vrgade*. Zagreb: JAZU.
- Lisac, Josip (2003). "Fonologija novoštokavskoga ikavskog dijalekta". Zagreb: *Rasprave IHJJ* 29: 173 – 180.
- Lisac, Josip (2004). "Usporedba govora Tkona i Ražanca". Split: *Čakavska rič* 31: 167 – 171.
- Marević, Jozo (2000). *Latinsko – hrvatski enciklopedijski rječnik*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Maričić Kukljičanin, Tomislav (2000). *Rječnik govora mjesta Kukljica*. Zadar: Matica hrvatska.
- Martinović, Žarko (2005). *Rječnik govora otoka Iža*. Zadar: Gradska knjižnica Zadar.

- Mataga, Vojislav (2003). *Romanizmi u neretvanskome govoru*. Zagreb: Altagama.
- Meyer – Lübke, Wilhelm (1911). *Romanisches etymologisches Wörterbuch*. Heidelberg: Carl Winter's Universitätsbuchhandlung.
- Miletić, Josip (2008). "Fonološke i osnovne morfološke značajke govora Ražanca". Split: *Čakavska rič* 36: 113 – 118.
- Miočić, Kristina (2011). "Romanizmi u govoru Baških Oštarija". Osijek: *Jezikoslovlje* 12. 1: 51 – 74.
- Miotto, Luigi (1984). *Vocabolario del dialetto veneto dalmata*. Trieste: LINT.
- Muljačić, Žarko (1997 – 1998). "Tri težišta u proučavanju jezičnih elemenata "stranog" porijekla". Zagreb: *Rasprave IHJJ* 23 – 24: 265 – 280.
- Oštarić, Ivo (2005). *Rječnik kolanjskoga govora ili Ričnik mista Kolana na otoku Pagu*. Zadar: Matica hrvatska.
- Piasevoli, Ankica (1993). *Rječnik govora mjesta Sali*. Zadar: Ogranak Matice hrvatske.
- Pliško, Lina (2009). "Romanizmi u leksemima za dom i posjed". Split: *Čakavska rič* 37: 147 – 159.
- Pužar, Aljoša (1999). "Nekoliko napomena o leksemima talijanskoga porijekla u hrvatskome standardnom jeziku". Rijeka: *Fluminensia* 11. 1: 173 – 184.
- Radulić, Ladislav (2002). *Rječnik rivanjskog govora*. Zadar: Matica hrvatska.
- Rosamani, Enrico (1990). *Vocabolario giuliano*. Trieste: LINT.
- Skok, Petar (1971 – 1974). *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: JAZU.
- Sočanac, Lelija (2001). "Talijanski elementi u hrvatskom jeziku – kulturno i intimno posuđivanje". Rijeka: *Riječ* 7. 1: 77 – 88.
- Spicijarić, Nina (2009). "Romanizmi u nazivlju kuhinjskih predmeta u govoru Dubašnice na otoku Krku – etimološka i leksikološka obrada". Rijeka: *Fluminensia* 21. 1: 7 – 24.
- Šimunković, Ljerka, Maja Kezić (2004). *Glosar kuhinjske i kulinarske terminologije romanskog podrijetla u splitskome dijalektu*. Split: Dante Alighieri.
- Tamaro, Sandra (2009). "O bližoj i krajnjoj etimologiji romanizama iz semantičkog polja namještaja u govoru Boljuna". Split: *Čakavska rič* 37: 105 – 122.
- Tičić, Ante (2004). *Rječnik govora mjesta Poveljane na otoku Pagu*. Zadar: Matica hrvatska.
- Vinja, Vojmir (1986). *Jadranska fauna: etimologija i struktura naziva*. Split: Logos.
- Vinja, Vojmir (1998). *Jadranske etimologije: Jadranske dopune Skokovu etimologijskom rječniku*. Zagreb: HAZU – Školska knjiga.
- Vodanović, Barbara (2004). "Romanski elementi u pašmanskome leksiku vezanom uz polje kuhinje i stanovanja". Rijeka: *Riječ* 10. 2: 96 – 104.

ROMANCE WORDS IN THE KITCHEN AND CULINARY LEXIS OF THE RAŽANAC AREA

Summary

The purpose of this paper was to collect and research Romance words from the fields of the kitchen and cookery in the speech of the Ražanac area, as well as to publish them in one place. The reason for such research lies in the need to establish the current state in this time of globalization processes, as well as to compare them with the Romance words in other (mostly insular) speeches from the Zadar area. During the field research, 133 Romance words were collected and etymologically studied later. This paper also reviews the history of this area, as well as the basics of the speech of Ražanac.

Key words: *Romance words; Ražanac; etymologies; kitchen; cookery; shtokavian ikavian dialect*

ELEMENTI NEOLATINI NEL LESSICO CULINARIO E GASTRONOMICO DELLA ZONA DI RAŽANAC

Riassunto

Questo lavoro si propone come raccolta e studio degli elementi neolatini presenti nel campo semantico culinario e gastronomico nella parlata della zona di Ražanac. Il motivo di questo lavoro sta nella necessità di offrire uno sguardo sulla situazione odierna caratterizzata dai processi di globalizzazione. Inoltre, si vuole dare una comparazione con gli elementi neolatini presenti nelle altre parlate della zona di Zara (principalmente nelle parlate delle isole). Dalle indagini sul territorio sono stati raccolti ed elaborati, dal punto di vista etimologico, 133 elementi neolatini. Nel presente studio è presa in considerazione anche la storia della zona, e le basi della parlata di Ražanac.

Parole chiave: *elementi neolatini, Ražanac, etimologie, cucina, gastronomia, il dialetto štokavo-ikavo*

Podaci o autorici:

Kristina Miočić, Velebitska 2, 23000 Zadar

E-mail: kmiocic@net.hr ; Mob: 098/195-7948